

Йош

Ибрайым Юсупов

Ескертпе: kitarxana.com сайтындағы барлық кітаптар тек танысыў ретинде берилген. Кітаптар (фольклордан тысқары) авторлық хуқықлары менен қорғалған болыўы мүмкин, сонлықтан кітап контентинен авторларының рухсатысыз тижэрат яки басқа нызамсыз жолларында пайдаланыў қадаған етиледи, хэмде хуқық қорғаўшы органлар тэрэпинен жуўапкершиликке тартылыўы мүмкин.

Мазмуны:

<i>БИР АДАМДЫ БИР АДАМ</i>	5
<i>СОНДАЙ БИР ЕЛ МЕНИҢ ЕНШИМЕ ТИЙГЕН...</i>	6
<i>ҚАРА ҚАЛПАҚ ХАҚҚЫНДА СӨЗ</i>	7
<i>ПОШША ТОРҒАЙҒА</i>	9
<i>ӘМИҰ ЖАҒАСЫНДА ЖАЙНАП ТУРАРСАҢ</i>	11
<i>РАХМЕТ САҒАН, ЗАМАНЫМ!</i>	13
<i>ЖЕР ПЛАНЕТАСЫ</i>	16
<i>РАБОЧИЙ ИНСАН</i>	18
<i>ЗАМАНЫНАН КЕШ ТУҰЫЛҒАН АДАМЛАР</i>	18
<i>ЖАҢА ЖЫЛ ТИЛЕКЛЕРИ</i>	19
<i>ТУҰЫСҚАНЛЫҚ</i>	22
<i>ӘМИҰДИ АТЛАҒАН ЖОЛЛАРЫҢ СЕНИҢ</i>	24
<i>БИЛИМ БУЛАҒЫ</i>	25
<i>МЕН ПАХТАКЕШ ХАЛЫҚПАН</i>	28
<i>СЕКРЕТАРЬ</i>	31
<i>ДӘҰРАНҒА МЕГЗЕР</i>	34
<i>ЖӘНЕ ЖӘЙХУН БОЛЫП АҚТЫҢ ДА КЕЛДИҢ</i>	36
<i>ЕКИНШИ ЕСИК</i>	39
<i>ХОРЕЗМГЕ</i>	42
<i>ГЕСИРТКЕНИҢ КӨЗЛЕРИ</i>	43
<i>ДАЛА ГҮЛИ</i>	44
<i>ҚАРАҚАЛПАҚТЫ КӨП МАҚТАМА КӨЗИМШЕ</i>	45
<i>ПАХТА</i>	47
<i>БЕС ҚОНАҚ</i>	49

<i>АҚ АЛТЫНЛЫ ЕЛДИҢ АҚСАҚАЛЛАРЫ</i>	49
<i>МЕН - ТӨРТКҮЛМЕН!</i>	53
<i>ЕЛЛИККЕ ЕЛ ҚОНАР ЗАМАНЫ КЕЛДИ</i>	55
<i>АҚ АЛТЫНДЫ АЛТЫН ҚОЛЛАР ЖАРАТАР</i>	60
<i>АҒАРТЫҰДЫҢ ЖЫЛ ҚУСЛАРЫНА</i>	60
<i>ШАЯН</i>	63
<i>ХАЛҚАБАДТАН ҚАНША АДАМ КЕЛМЕДИ</i>	65
<i>ПУШКИНГЕ</i>	67
<i>ШАЙЫР</i>	68
<i>ӘЖИНИЯЗДЫҢ МОНОЛОГИ</i>	68
<i>ТАШКЕНТЛИ ШАЙЫР ДОСЛАРЫМА</i>	71
<i>БИР ГЕЗЛЕРИ БЕРДАҚ ЖҮРГЕН ЖЕРЛЕРДЕ</i>	73
<i>ГҮРГЕН ДӘРЬЯЛАРЫ ЖОЛ БЕРЕР СИЗГЕ</i>	75
<i>ҚӘЛЕМЛЕС ДОСЛАРЫМА</i>	76
<i>АЙТ СЕН ӘЖИНИЯЗДЫҢ ҚОСЫҚЛАРЫНАН</i>	82
<i>БИЗИҢ АҰЫЛДЫҢ ҚИЗЫНА</i>	83
<i>ӘМИҰ ГҮЛЛЕРИНЕ</i>	85
<i>АННА КЕРНН АЛЛЕЯСЫНДА</i>	89
<i>ВЕНЕРАНЫҢ СКУЛЬПТУРАСЫНА</i>	92
<i>ТИГИЛЕМЕН ҚУС ЖОЛЫНА</i>	92
<i>ШОЙДАНИЯ</i>	93
<i>СОҚПАҚ</i>	95
<i>КӨЛ БОЙЫНДА</i>	96
<i>ТӨРТЛИКЛЕР</i>	97
<i>ТӘРЕЗИ</i>	98
<i>ГЕДЕЙЛИК</i>	100

<i>ДАҢҚ АРБАСЫ</i>	<i>102</i>
<i>ЕСКИ ЖОЛ ДӘРБЕНТИНДЕ</i>	<i>103</i>
<i>ҒАРРЫЛАР</i>	<i>104</i>
<i>МАРАПАТ УЙЫҒЫ</i>	<i>105</i>
<i>ҚУЛПЫТАСТАҒЫ ЖАЗЫҰЛАР</i>	<i>106</i>
<i>ЭПИГРАММАЛАР</i>	<i>106</i>
<i>АТЛАР</i>	<i>107</i>
<i>НЕСИБЕҢ АҚ БОЛСЫН ҚЫСҚЫ ДАЛАДАЙ</i>	<i>108</i>
<i>АЯЗ ҚАЛА</i>	<i>109</i>
<i>СОНЕТЛЕР</i>	<i>111</i>
<i>ПАЗНАЛАР</i>	<i>115</i>
<i>МЕН АБАЙДЫ ЯДҒА БИЛГЕН ХАЛЫҚПАН</i>	<i>116</i>
<i>КӨКШЕ ТАҰ</i>	<i>118</i>
<i>ҚАЗАҚСТАН</i>	<i>120</i>
<i>ҚАЛТАЙҒА</i>	<i>121</i>
<i>МЕН СҮЙЕМЕН ҚЫРҒЫЗДЫҢ АЛА ТАҰЫН</i>	<i>122</i>
<i>САНАТ</i>	<i>123</i>
<i>НАРЫН</i>	<i>126</i>
<i>СӘҰБЕТ</i>	<i>129</i>
<i>СОҢ КӨЛДЕ</i>	<i>131</i>
<i>АЛАРША</i>	<i>132</i>
<i>ҚЫРҒЫЗ ГАИ ЕРКИНГЕ ЧЕСТЬ БЕРЕДИ...</i>	<i>133</i>
<i>БӘХӘР ХӘМ СЕН (ҒӘЗЗЕЛЛЕР)</i>	<i>136</i>

БИР АДАМДЫ БИР АДАМ

Қандай жақсы, бирадар,
Адамзаттың жүрегі!
Бир адамды бир адам
Жандай жақсы көреді.

Бир адамды бир адам
Сүйіп қалар танысса.
Бир адамды бир адам
Сағынады алыста.

Кетсе биреу арадан,
Биреу жоқлап жылайды.
Бир адамнан бир адам
Барып кеңес сорайды.

Оқ атылса биреуге,
Жанын тигип гиреуге,
Жетип барар сүйеуге
Бир адамды бир адам.

Нәпсин тыйып нан берер,
Тамырынан қан берер,
Керегинде жан берер
Бир адамға бир адам.

Океаннан армаған
Азап шексе Корвалан...
Гүрес пенен қорғаған
Бир адамды бир адам.

Жақсылық өсип өнер ме,
Миллионды миллион сүйер ме,

Сүймегенде егер де
Бир адамды бир адам?

Ишип мийрим кәсасын,
Тас жүреклер босасын.
Бәрхама сүйип жасасын
Бир адамды бир адам!

Сентябрь, 1975-ж.

СОНДАЙ БИР ЕЛ МЕНИҢ ЕНШИМЕ ТИЙГЕН...

Сондай бир ел мениң еншиме тийген:
Жети ықлым жайғасқандай кеңлиги.
Көринеди хәр адамнан, хәр үйден
Хәмме халыққа бирдей ығбал, теңлиги.
Меридианлар сымын сүйретип өтер
Лайнер тынып ушқан шексиз жеринен.
Бирақ мен сүйгенде ол сыйып кетер
Жудырықтай жүрегимниң төрине.

Арқасы ақ қайын болып ырғалар,
Қублада таўлары бийик турады.
Волга хәм Әмиўдей уллы дәрьялар
Хәр түрли теңизге қуйып турады.
Бунда қурылысы өзге тиллер бар,
Халықлар бар тарийхы табақласпаған.
Бирақ бир анадан туўғандай олар,
Жаны жаным менен сабақлас маған.

Сондай бир ел: хәр жигити, хәр қызы
Бәри сулыў, бәри мәртликке қардар.
Бунда адамлар атомға муз жарғызып,

Жерде отырып айда луноход айдар.
Бир дарағын Ұатан тоғайларының
Бир осколка жырын кетсе аярман.
Бирақ пүткил дүнья халықтарының
Бахыты ушын жан бериўге таярман.

Бул уллы – кишиниң ортақ дияры,
Жетпис тилде қосық жаңлатып турар.
Хәтте бир белгисиз авар ҳаялы
Шайыр туўа ғойса, Ғамзатов болар.
Бир аз санлы халықтың улыман мен де,
Бирақта менде бар ең уллы Ұатан.
Қайра-қайра басып жүрсем бул жерди,
Мен әййемги Антейден де мықлыман.

Сондай бир ел мениң еншиме тийген:
Мийнеткеш инсанның жаңа дүньясы.
Пешанасын бахыт қуяшы сүйген,
Океандай толы ығбал кәсасы.
Мен сондай дәўлетли елден боламан,
Қайсы байлығымнан келсең де сорап,
Зәриў болғаныңда бере аламан,
Бир қысым топырағын бермеймен бирақ.

Февраль, 1975 жыл. Нөкис.

ҚАРА ҚАЛПАҚ ХАҚҚЫНДА СӨЗ

Қара табан, қара пуқара,
Бабам ғайбар киси болған.
Көңли ақ, қалпағы қара,
Жаў менен көп иси болған.

Аттан қулап атырғанда,
Қан майданда сүйеп оны,
«Бир ўәсият айтып кет онда»,
Деп сорапты оннан улы.

Ўәсият екен ал сондағы,
Айтып кеткен урпағына:
«Тыр жалаңаш қалсаңдағы,
Бек бол, бала, қалпағыңа!...»

Қарақалпақлар соннан баслап
Қалпағы менен туўылыпты.
Көп заманды изге таслап,
Қалпақ шешпей жуўырыпты.

Көп заманның әндийшесин
Көрсе де көзи ағармаған.
Жоғалтса да көп нәрсесин,
Қалпағы ҳеш жоғалмаған.

Қатал сорап қысым етип,
Хан да оны шештиралмаған,
Жан шықпаса гелле кетип,
Жаў да оны шештиралмаған.

Қарақалпақлар бир гене жерде
Бул дәстүрин бийкар қылған:
Мавзолейге кирген жерде
Қалпағын шешип, қолға алған.

Өйткени Ленин бул қалпаққа
Қатты хұрмет еткен еди.
Отаў тигип қарақалпаққа,
Бахыт берип кеткен еди.

1972-жыл.

ПОШША ТОРҒАЙҒА

Сайра элхаўада пошша торғайым,
Саз бенен сәўбетсиз дәўран болар ма.
Шалқортама жатып мен бир тыңлайын,
Сөйтсем қулағымның қуршы қанар ма
Даўысыңды бала гезде қаршадай
Кеўлиме мен жазып алып кеткенмен.
Содан берли сайрап турсаң шаршамай,
Бүгин концертиңе келип жеткенмен.
Май топыраққа аўнап дүр-дүр силкинсең,
Сен көкке шығасаң қайта йошланып
Туўған жер ышқысы бул йош, мен билсем,
Бул сезимге мениң кеўлим де қанық.

Урық арасында, суў жағасында
Талай көрдим мен усқынсыз уяңды.
Елестирмес едим қус деп жасымда,
Сүйип тыңласам да бийпул намаңды.
Бул сәнсиз жағалық, орпаң топырақ,
Билдим екеўмизди аңласам, жаным,
«Бири жерде, бири хаўада шырлап,
Бизди тәрийп етсин» деп жаратқанын.
Енди пәмлеп жүрмен, төбемде шырлап,
Неге сени бунша сайрайды десем,
Жалғыз келте налыш намаң менен-ақ
Кеўлиме көп сезим қуйған екенсең.

Ҳасла өкинбеймен, балалық изим
Асфальт жол астында қалғанлығына.

Тозып ески шаңлақ жайымыз бизиң,
Орны пахта атыз болғанлығына.
Хәтте мынаў хағлап турған Кегейли
Бир мәхәл арнасын жаңадан алар.
Мен жүрген соқбақлар қалмасын мейли,
Қалмасын мен ылақ баққан далалар.
Мейли олар қалсын ядымда мениң,
Йошлы халық мийнети жасартсын жерди.
Заман шадлығына бөленсин елим,
Уллы өзгерислер дәўраны келди.
Қосықлар өзгерсин муңсыз хеш қандай,
Гөне көринислерди көз көрмей қалсын.
Туўған жерге деген инсан ышқындай
Сениң даўысың ғана өзгермей қалсын.

Сайра сен, үрпек бас пошша торғайым,
Ай-хай, туўған жердиң хаўасы қандай!
Бир шалқама жатып сени тыңлайын,
Қайтадан жасарып бала болғандай.
Мен қаншелли гөззал еллер көрмедим,
Жер жәннети болған таўлардан өттим.
Қанындай бағларда шағлап жүрмедим,
Қанша бүлбиллерди тыңлап хәз еттим.
Мен хәммесин сүйдим, қызықты көзим,
Сөйтип жүрип сағындым бул шаңлақты.
Көкирегимде сайрап шақырдың өзиң,
Сайраўың көп әндийшелер аңлатты.
Сен айттың: «кел, мениң балалық достым,
Ең жақсы намамды сайрап берейин».
Сениң сол кодирең саҳрайы сестиң
Тебирентер ең соңғы демиме дейин.

Кегейлиниң бойы – дарқан далалық
Не деген кең сарай – концерт залы бул.

Хәмме билетинди мен сатып алып,
Тыңлайман, сайрай бер сен болып қумбыл.
Мен де, сен де еркин, өрисимиз кең,
Мынаў жер, анаў суў, бәхәр қуяшы
Бир топырақта туўып өсирген екен
Адамның ұатаны, қустың уясы.
Сайра достым, әлхаўада пырпырлап,
Саз бенен сәўбетсиз дәўран болды ма.
Сен көкте, мен жерде буншелли шырлап,
Сүймегенде, оннан ұатан болды ма!

1-март 1976-жыл.

ӘМИҰ ЖАҒАСЫНДА ЖАЙНАП ТУРАРСАҢ

(Тақыятас гидроузелиниң ашылыў салтанатында оқылған қосық)

Уллы қурылыс – абаданлық тарнаўы,
Ырыс қазанындай қайнап турарсаң.
Биз дәреткен дәўран болып нурланып,
Әмиў жағасында жайнап турарсаң.

Аяғың тирелип айдын көллерге,
Атағың жайылып елден еллерге,
Әбихаят суўын берип шөллерге,
Бахыт булағындай қағлап турарсаң.

Мәртлер қуйған сени дәрпенбес тастан,
Турарсаң көп дәўир өтирип бастан.
Суў хаққында сен бир әжайып дәстан,
Дәўиримиздиң даңқын жырлап турарсаң.

Серлесен хорезм шахлардың ўақтын,
Суў қыт болса таслап қаштылар тахтын.

Тарийхын тыңласаң қарақалпақтың,
Суў бойында «суў» деп шырлап турарсаң.

Суў – бул уллы тарийх, тамыры арыда,
Суў болған халықтың аху-зары да.
Хәттеки Бердақтың қосықлары да
Еле суў сорайды, тыңлап қарасаң.

Ленин еди халқыма жер, суў берген,
Октябрьден қайтып өшпес нур берген.
Сол себепли уллы қурылыс бул жерден
Көсемнің атында арнап турарсаң.

Минерсең Жәйхунди жалынан қармап,
Жигирма үш тоғыртқадан сен харлап,
Қырқыўға айдалған қойдай топарлап,
Асаў толқынларды айдап турарсаң.

Өриң Түйемойын шалқарлы хәўыз,
Тыным табар дегиш деген жалмаўыз,
Қарақалпақ хәм Хорезм, Ташаўыз,
Әспек етпей, кеўлин шағлап турарсаң.

Пахта кәни болар шөлге суў барып,
Жантақлы далада бағлар ырғалып,
Алтын кирпич ақ салылар салланып,
Гүлте жоңышқа болып нурлап турарсаң.

Өриң Төрткүл, ығың Коңырат болып,
Сен суў берген жерлер шын абад болып,
Гулабы, гүрбеги, торнабат болып,
Ширең тил айырып торлап турарсаң.

Астыңнан Әмиўим ағар сарқурып,

Үстиңнен поездлар етер Һайқырып,
Нөкисти абадан қәнтли жай қылып,
Қутлы кәрўанларды жоллап турарсаң.

Даңқлы бес жыллықтың дәрәматынан,
Туўысқан халықлардың кәрәматынан,
Ленинлик дослықтың шарапатынан
Демде гигант болып орнап турарсаң.

Москва ҳәм Ташкент, Ленинграды,
Бир жерде хәммениң мақсет-мурады,
Үш мың уста – қырық миллеттиң әўлады,
Бәрин бир семьяға жайлап турарсаң.

Тақиятас – нур қаласы қойының,
Мәканысаң дослық, мийнет тойының,
Шамшырағы Әмиўдәрья бойының,
Уллы ислерге бел байлап турарсаң.

Мүлки болып Үатанымның, өзимнің,
Көрки болып социалистлик дүзимнің,
Имараты болып коммунизмнің,
Алтын келешекке шарлап турарсаң.

Ғарқәллезий суўға арналар толып,
Сахраларда бағы-бостан қулпырып,
Ленинге бир гөззал ескерткиш болып,
Әмиў жағасында жайнап турарсаң.

1973-жыл.

РАҲМЕТ САҒАН, ЗАМАНЫМ!

Биреу айтар: ерте туғылсам,
Урыста мәртлик етер едим деп.
Биреу айтар: ертең туғылсам,
Коммунизмге жетер едим деп
Кими нахақ, киминики шын,
Тексермеймен мен бул таманын.
Өз ўақтында туғығаның ушын
Рахмет саған, заманым!

Урыслардан кеш туғылсақ та,
Мәртликке бай жаслық дәураным:
Қайтқан солдат пенен бир сапта
Жутып қайта тиклеудің шаңын,
Жау қыйратқан жаңа дүньяны
Жас атланттай ийинлескенбиз,
Дәрьяларға қосып дәрьяны,
Тың басында тоңып өскенбиз.

Ырза болып мәрт әуладымнан
Мырзашөллер гүлин шашады.
Братск хәм Қайраққумнан
Миллиард жулдыз жымыңласады.
Усыншама уллы ислерди
Алдымызға тартқанда ўақыт,
Атқарысып атқан кисилерди
«Заманласым» деу қандай бахыт!

«Ўатан» деген мухәддес сезим
Көкирегимде тасқан бир дәрья.
Ғайратымыз бенен ол бизиң
Жасарыўшы бир гөззал дүнья.
Жулдызларға уш десе Ўатан,
Биз ушамыз космосқа зуўлап.
Мақтанышым, хәй, озық ортам,

Гагариншил нәўқыран әўлад!

Жаўызлыққа тойтарыс берип,
Жақсылыққа салдық көп жоллар.
Азатлыққа Азия жерип,
Шынжыр үзди қара мускуллар.
Күйип Чили қайғысы менен,
Қутлықласып Куба таңларын,
Қурысамыз қалыс қол менен
Планетаның Асуанларын...
Буның бәри мениң дәуирим,
Мениң қайғым, қуўанышларым.
Өз қәлбине жүрегим мениң
Сыйғызады пүткил жер шарын.

Модалардың парқын билсем де,
Ұақытым жоқ оны қуўыўға.
Жумыс десе таярман күнде
Он толғатып, тоғыз туўыўға.
Келешектиң босағасына
Биреў жетпей, биреў жетермиз.
Бирақ оның бетон жағасына
Терең из қалдырып кетермиз.
Биз гүленткен бул жағысларды
Жуўып турар жаңа толқынлар.
Сүйсиндирип жаңа әўладларды,
Биз дәреткен қосықлар жаңлар.

Сизлер ушын жаным тәсаддық,
Ҳарманызлар, әзиз досларым, –
Ақсақаллар жолына садық
Қара сақал заманласларым!
Саған – ақыл, мийнетим, күшим,
Озық ойым, бийик әрманым, –

Өз ұақтында туўғаның ушын
Рахмет саған, заманым!

1972

ЖЕР ПЛАНЕТАСЫ

Жумыры жер уршық бастай зырылдап,
Қуяш нурын ийирген хәм ораған, –
Бир жүректей қәстерлеп хәм абайлап,
Алақанда оны алып бараман.
Менин ийним – жас атланттың ыйығы,
Жердиң бийик өрелерин тиреп тур.
Жаралы Жер – тийген бомба қыйығы –
Алақаным апаратқан жүрек бул.
Хәзир оны өз орнына абайлап
Жас геўдеге орнастырып қояман.
Сәл егленсем жүрек тоқтап, жер қулап,
Бәрине тек мен айыпкер боламан.
Бир маңлайға питкен еки көз болып,
Әлем ишке демин тартып қарайды.
Хәмме тиллер жалғыз аўыз сөз болып,
«Абайла» деп, меннен нәжет сорайды.

Өз ығбалым күндей жайнап турса да,
Сонша аўыр жүкти алдым неге мен?
Машақатсыз жасаў мүмкин болса да,
Жердиң барлық машақатын шегемен.
Таў қойнына сулыў вилла-жай қурып,
Неге мен де рәхәтке батпайман.
Инсанларды ақ-қараға айырып,
Гедейлерин неге жумсап жатпайман?
Жоқ, бул нийет – мениң ушын жат саўал,

Мен бөленген бесик басқа ураннан.
Пүткіл халықлар ығбалы деп ат шаўар
Бул бесикте ақ сүт емип оянған.
Маркс ойлап бул бесиктиң үлгисин,
Ленин уллы ақыт менен дүзеткен.
Жас дүньяның қорғап уйқы, күлкисин,
Россия даўылларда тербеткен.
Мен инсанман сол бесикте түлеген,
Азат елим алты ықлымның биринде.
Мен мийнетке уллы мәни беремен,
Барлық халықлар бир семья елимде.
Кеўил санам Жер-ананың муңына
Дәрман излеп, перзентиндей сырласқан.
Миллион нервам меридианлар сымына
Шешилместей шийеленип шырмасқан.
Сонлықтан Жер жараланса қайларда,
Вьетнам емес, мениң жүрек жарам ол.
Бомба түссе бала оқыған жайларға,
Мысыр емес, мениң ғана балам ол.
Пал шингирик орған Куба дийқаны
Шағлап күлсе, мениң шағлап күлгеним.
Жуўенленип Израилдиң қыйқаңы,
Тилеймен журт тыныш өмир сүргенин.
Өз бахтымнан мен қанаат алмадым,
Жер тәғдирин ойлап уйқым мазасыз.
Әдалатлық планетасы – әрманым,
«Байсыз, пролетарсыз, кулсыз, хожасыз».
Адам деген мақтанышлы мақлуқтың
Жақсылыққа толмағанша жүреги, –
Жер жәхәнде әдалатлық, хақлықтың
Туўын тикпей питпес әрман-тилегим.

РАБОЧИЙ ИНСАН

(Москвадағы шарико-подшипник заводында)

Қолымдағы үш түп қәлемпир гүлди,
Станок үстине қойып қасыңа,
Қарап тұрсам сениң ислегениңди,
Не ойлар келмеді дейсең басыма:

Жер бетінде бизлер туұылып өсип,
Қуұанамыз, қайғырамыз, сүйеміз,
Қурамыз, егеміз, айтысқа түсип,
Жұлдызға жол ізлеп, қыял сүреміз.

Базда ақыл-ойың алысты шарлап,
Илим әйнегинен үңилсең егер,
Қыямет космослық тезликте зырлап,
Астымызда тынбай айланады Жер.

Сен дүзеткен уллы подшипниклердің
Үстінде айланып турма деймен ол...
Тиреги, ийеси өмірдің,
Жердің, Рабочий инсан, мәңги аман бол!

1916

ЗАМАНЫНАН КЕШ ТУҰЫЛҒАН АДАМЛАР

Заманынан кеш туұылған адамлар,
Мен аяйман сизлерди.
Хәр күни сиз оянғанда көресиз,
Ерте турып басылған көп излерди.
«Қайда асығар бул излердің ийеси?»
Деп атлы изинен жаяу барасыз.

Мисли жат мәжилиске кирген бир киси,
Тилге шала түсип, еснөп қоясыз.
Адамлардың ай, жулдызға ушқаны
Сизге ертеқ яки бир түс көргендей.
Былтырғы газетаның бүгинги санын
Быйыл оқып «жаңалықты» билгендей...

Заманынан ерте туўған адамлар,
Мен аяйман сизлерди.
Төменги классқа қайтадан түсип.
Парталасқандай боласыз бизлерге.
Сиз бир гезде оқып кеткен китапты
Журт жаңалық билип оқып атқандай.
Озық еллер басып өткен этапты
Бир қалақ ел жаңа өтип атқандай.
Арман барып жеккеликтен зеригип,
Биз жеткенше сиз қайырлып турасыз.
«Тух, не деген асықпайтын адам» деп,
Журтқа гийне қыласыз...

Ўақтында дүньяға келген адамлар,
Қутлықлайман сизлерди!

Апрель, 1974-жыл.

ЖАҢА ЖЫЛ ТИЛЕКЛЕРИ

Жаңа жылдың босағасын атларда,
Нелер түсип, нелер түспес ядларға!
Былтыр еситкенди, быйыл көз көрер,
Дүнья жақсылыққа қарай өзгерер,
Бир жыл – уллы қурылыс ел өмиринде,
Жаңа алтын таўы – жер өңиринде,

Адам өмиринде бир жыл дегениң
Бурқытып жумсаған ғәзийнең сениң.
Жыл басында көп шәртке қол қойғансаң,
Хәм үш жүз алпыс бес гәўхар алғансаң.
Соны «кирис», «шығыс» қылыўды санап,
Жыл соңында сеннен етеди талап,
Суммасын сен сол бийхесап бюджеттиң,
Қәне қандай иске ғәрежет еттиң?
БАМның қурылысына үлес қостың ба,
КамАЗ қурып я космосқа уштың ба?
Көпир болып уллы тарнаўдың үсти,
Қостың ба я «Тахиятас – Нөкисти»?
Мол пахта базасын дүзип Елликте,
Газ аштың ба Үстирттеги шөлликте?
Я сүздиң бе сары алтынның қырманын,
Бас саны көбейип, өстиме малың?
Я балық сүздиң бе Арал теңизде,
Жүрдиң бе я мағлыўматта ен изде?
Республика юбилейи алдында,
Нөкистен мәрмерлеп сарай салдың ба?
Я бир канал, я коллектор қаздың ба,
Илим куўып яки китап жаздың ба?
«Сапалы ис» деген жарлық алдың ба?
Яки тәлли-пәлли жумыс қылдың ба?
Бир жыллық сол ҳасыл капиталды сен
Жумсадың қайсындай «айланыс» пенен?
„Счетыңа" түскен сол сумма қайда,
Планнан тыс қанша түсирдиң пайда?
Жалған акт жасап, сол көп дәўлеттиң
Қаншасын оң-солға исирап еттиң?
«Дебет», «Кредеттиң» қайсындай ҳалда?
Есап-шот қыласаң хўждан алдында.
Хәр жыл жуўмағында Жәмийет ағаң
Соған қарап баха береді саған...

Бул сөз – жекке-жарым адам ушын тек,
Халқым, бул сөзимди сен көрме әнтек.
Сен өмирдің қәдир-қунын билесең,
Хәр күниңе жыл мазмунын бересең,
Саған өз хызметин арнаған адам,
Даңқ хәм абырайға бөленер мудам,
Уллы азаматлық табысың менен,
Жылды жуўмақладың, тойла енди сен!
Жаңа жылды қарсы алайық қатырып,
Кетсин шампан тығынлары атылып,
Гүлдердей долансын Ыатан қызлары,
Жаңласын бахыттың қосық-сазлары.
Жас баҳадыр Жаңа жылды Қарбаба
Сахнаға жетелеп шығар алдында
Уллы семья – кең столды айналып,
Бахыт кәсаларын қолларға алып,
Жана үмит пенен шәўкилдеп жүрек.
Тилейик ең жақсы, ең сулыў тилек:
Дүньяға – тынышлық хәмде парасат,
Жоқ болсын ғаўғалы урыс-арасат!
Дослар жыламасын, душпан күлмесин.
Шөлде жуўсан емес, бағлар гуллесин.
«Байқоңыр-Ай» турист жолы ашылып,
Жулдызлар космоста жатсын шашылып.
Бултлар биз айдаған жақларға көшсин,
Буўдай шөрек болып атызда өссин.
Бүлбил ашықларға уйқы бермесин,
Хәр үйде аналар бесик тербесин.
Ағашлар мийўаға байып жығылсын,
Баллар шоколадқа тайып жығылсын,
Жаңа жылды қарсы алайық қатырып,
Кетсин шампан тығынлары атылып!

1974-жыл, декабрь.

ТУЎЫСҚАНЛЫҚ

Тарийхларға гуўалы сөз,
Хәр бир дәртке даўалы сөз,
Кийели сөз, дуўалы сөз:
«Туўысқанлық, туўысқанлық!»

Ар-намыс, хұжданы шерик,
Малы менен жаны шерик,
Тамырында қаны шерик,
Ханаласлы туўысқанлық.

Бир ошаққа от жақтырған,
Бир жайлаўда мал бақтырған,
Той, лазымға ат шаптырған
Ғарға тамыр туўысқанлық.

Бир тандырға нан жаптырған,
Мүтәж затыңды таптырған,
Биймезгил есик қақтырған
Туўысқанлық, туўысқанлық.

Уллы рус баўырманым,
Алған истиң аўырмалын.
Асқар таўым, мениң жаным
Айбатлы сөз туўысқанлық.

Жаңа әўлады Бердақлардың
Тарас даңқын ардақлар дым.
Бахтын қарақалпақлардың
Бәлент еткен туўысқанлық.

Өзбекти өз ағам еткен,

Уллы бахыт инам еткен,
Бир қазанда ас демлеткен
Баўыр басқан туўысқанлық.

Суўымды сағалас еткен,
Елимди аралас еткен,
Түркменге намалас еткен
Ғардашы көп туўысқанлық.

Қазақларға тай сойғызған,
Қырғызларға қой сойғызған,
Үй тиктирип, бас қойғызған
Туўысқанлық, туўысқанлық.

Ленин жаңадан күш берген,
Жайлаўға кең өрис берген,
Алып өткен жеңислерден
Қүдиретли күш туўысқанлық.

Асылғанда жаў жағадан,
Шақырғанда ана – Ұатан,
Туўылғандай бир анадан,
Жаўға шапқан туўысқанлық.

Жер қозғалып, болса апат,
Шәхәрлерди қылса опат.
Жаңа Ташкент болып абат,
Қала салған туўысқанлық,

Дәрьяны дәрьяға қосқан,
Космостың түңлигин ашқан,
Бир семья аўқамласқан,
Мәңги жаса, туўысқанлық!

1972-ж.

ӘМИҰДИ АТЛАҒАН ЖОЛЛАРЫҢ СЕНИҢ

(21-декабрь 1974-жыл Нөкиске биринши поезд келгендеги митингде оқылған қосық)

Бахтыңның булағы бурқып сағадан,
Күн-күннен узайған қолларың сениң.
Нөкисиме қут дарытар жаңадан
Әмиұди атлаған жолларың сениң.

Уллы ырыс бар усы жолдың өзінде,
Туұры сарраслық бар басқан изінде,
«Жүриң, апарайын коммунизмге».
Деп шақырып турар жолларың сениң.

Көп заманлар кешти жолы тар болып,
Көпири пүтин арба жолға зар болып,
Енди не тилесең бәри бар болып,
Дүньяға тутасты жолларың сениң.

Ел бийкарға ертеқ ядлаған емес.
Ата-баба босқа датлаған емес,
Дәрьяны хеш дүлдил атлаған емес,
Дәрьяны атлаған жолларың сениң.

Анам Өзбекстан – алтын дәўраным,
Ташкенттен жоллап тур қутлы кәрўанын,
Шағла қарақалпақ, питип әрманың,
Мудам ғурғынласар халларың сениң.

«Бейнеў–Қоңыратқа» шықсаң жағалап,
Азаў қазақ ағайинди аралап,
Арқадан, кубладан танабын орап,

Мәскеуден төтелер жолларың сениң.

Бул жол бизиң әрманымыз әсирлик,
Кәрўан келсе жүгимиз көп тасырлық,
Тақыятас тарнаўынан асырылып,
Жәйхүнди атлаған жолларың сениң.

Бул жол халықтың күткен дәркарлық жолы,
Партияның уллы ғамхорлық жолы,
Абаданлық шадлы дәўранға толы,
Шын дослықтың жолы-жолларың сениң.

Бул жолды салғанның қолы гүл болсын,
Халқым, ырыс-несибен және мол болсын,
Бул темир жол емес, алтын жол болсын.
Қутлы болсын жаңа жолларың сениң!

Декабрь, 1974 ж.

БИЛИМ БУЛАҒЫ

(Нәкис Мәмлекетлик университетиниң ашылыў салтанатында оқылған қосық.

31-август, 1976-жыл)

Бүгин, дослар, қарақалпақ елинде
Журт айта жүргендей байрам болажақ.
Бир әжайып булақ шығып жеримде,
Суўын ишпегенге әрман болажақ.

Әмиўдиң суўлары жан берсе жерге,
Бул булақ рухый қан берер елге.
Халқым, қутлы болсын бул алтын ирге,
Билим менен сүрер дәўран болажақ.

Ленин талиматы шамшырақ жағып,
Космослық билимнің булағы ағып,
Адам ай өңирине значок тағып,
Алыс жулдызларға мийман болажақ.

Мың алғыс данышпан партиямызға,
Мәртебемиз мегзер бәлент жулдызға.
Бул булақтан ишкен мың сан ул-қызға
Ығбал-несибелер молдан болажақ.

Уллы рус ағам қушағын ашып,
Анам Өзбекстан баўырына басып,
Ленинлик дослықтың күни нур шашып,
Дәўранлар үстине дәўран болажақ.

Жүреклер шәўкилдеп шадлыққа толып,
Заман алға кетти, ел абад болып.
Бируний бабамның руўхы шад болып,
Илим дарақлары нәрўан болажақ.

Машақатлы билим соқпағын басып,
Келер жаңа әўлад дәрьядай тасып,
Бул булақтан ишкен дийқан баласы
Халқымның дәртине дәрман болажақ.

Нур орнап пахтамның ханаларында,
Ақ салы майысқан далаларымда,
Жаңарған Жәйхунның жағаларында
Бул булақтан бәлент қырман болажақ.

Билимли ел тулпар шығып мыңлардан,
Алтын жуўып алар Қызыл қумлардан.
Еллик, Жамбас қала яңлы тыңларда
Жуўсанлы далалар гүлшан болажақ.

Пахта шанағында ақ алтын уйып,
Бағлар мол жемистен шақасын ийип,
Сибирьдің суулары Аралға қуйып,
Үстүрт сағралары бостан болажақ.

Бул булақтан ишкен жаслар қунт пенен,
Менделеев соққан сырлы гилт пенен
Шөллер ғазийнесин ашып күтпеген,
Уллы Ұатанына инам қылажақ.

Хәр аўылдан даңқлы илимпаз шығып,
Жаңа Бердақ пенен Әжинияз шығып,
Жаңа Қаныш, жаңа Қарынияз шығып,
Хәр үйде бир хәким Луқман болажақ.

Сәлем, жана әўлад Одиссейлери,
Даламның болажақ Галилейлери!
Илим дүньясының пидәкерлери
Тәбият сырына хәмдам болажақ.

Сырлы хикметлердің уллы мектеби,
Сәлем, Королевлар келешектеги!
Қарақалпақтың жаңа Улығбеклери
Жулдыз сәўбетине әнжам болажақ.

Бул булақтан ишиў несип еткенлер,
Билим шыңларына қолы жеткенлер.
Биздей ертеректе оқып кеткенлер,
Бүгин көзи қызып, хайран болажақ...

Өрлеп жана дәўран шыңына қарай,
Заманымыз қосар шырайға шырай.
Биз тасын қалаған бул мәрмер сарай

Жаңа жұлдызларға аспан болажақ.

Қара қалпағымды алып қолыма,
Бас ийемен уллы Ленин жолына.
Коммунизм орнап Әмиў бойына,
Заман бир әжайып заман болажақ.

Август, 1976-ж.

МЕН ПАХТАКЕШ ХАЛЫҚПАН

Даңқлы мийнет нуры тамып жүзинен,
Өз кәсибин жер жақанға танытқан,
Қандай халықсаң деп сораса өзимнен,
Айтар едим: – «Мен пахтакеш халықпан!»

Мен не дейин сизге пахтам ҳаққында,
«Ақ алтын» деп журт ат қойған ўақтында
Пахтаң сениң алтыннан да зыят деп,
Яшуллының өзи айтты жақында...

Хызмет етсем елди сүйиндиремен,
Ақ алтынды таўдаў үйилдиремен.
Мен дүньяны жас келиндей жасартып,
Ғасыл лифас пенен кийиндиремен.

Пахта ҳаққында сөйлесең де узақ күн,
Жалықпайды адамлары биз жақтың,
Мен пахтадан кем сүймеймен бирақта,
Миллиардларын украин, қазақтың.

Ақ алтын бул мениң ырыс булағым,
Абырайым, наным, бәйгим, ылағым,

Шынын айтсам, Аббаз шайыр айтқандай.
«Пахта!» десе ербеңлейди қулағым.

Мениң қолым жерге жыллы тийеди,
Жер де мени өз ийем деп сүйеди.
Ана топырақ ықласымды бақалап,
Шигит ексем, алтын болып ийеди.

Мен пахтадан даңқ алып, май шайнайман,
Жатсам-турсам пахта ғамын ойлайман.
Мен қызларға сырға соққан зергердей,
Хәр түбине алтын ғорек байлайман.

Қаршы менен Қарақумды қазғанман,
Мырзашөлдің мәңги уйқысын бузғанман.
Заман ушын мен анкета толтырсам,
«Пахтакешпен» деп мақтанып жазғанман.

Хәзир маған пүткіл дүнья түсинди,
Тәбият та мойынлайды күшимди,
Мәмлекетим, хұкиметим, бәри де
Қууатлайды мениң даңқлы исимди.

Маған уллы хұрмет қылар Москвам,
Орал полат қуйып береді мудам,
Машиналар ислеп оннан Ташсельмаш,
Грузин шай демлеп тутады маған.

Пахта десе қуяш жайнап шығады,
Пахта десе суўлар шөлге ағады,
Шайырларым пахта десе йошланып,
Журт таппаған сөз маржанын табады.

Мен қуяш мəkаны Өзбекстанман,

Жер жаханға даңқы түскен бостанман
Мен пахтакеш деген уллы кәсіпти
Космос бийигине алып ушқанман!

Мен қайнар нәпесли Туркменстанман,
Миллион тоннам менен үлес қосқанман
Пахташылық айдымларын гилемге
Ғайрынағыс ойып жазған дәстанман.

Мен Памирдің мәрти – Тәжикстанман,
Талай данқлы табыс жолын ашқанман.
Пахташылық даңқын жайып әлемге,
Нурек болып қуяштай нур шашқанман.

Мен атақлы ақ қалпақлы қырғызбан,
Алатауда жарқыраған жұлдызбан.
Пахта десе Тоқтағұлдай йошланып,
Мийнет сүйгиш Манасларды туғызған.

Мен айтыұлы Шымкентимен қазақтың,
Әтирапым ақ бийдайлы узақ тың.
Пахта десе Балхаш болып балқыйман,
Афорт алма болып писип шалқыйман.

Кәсиби көбейип, қолы узарған,
Мен нефтши Азербайжан – хазарман.
Мен Кавказға қадап пахта байрағын,
Пахта даңқын тауға ойып жазарман.

Катарымнан қалмайын деп қыстанған,
Мен Хорезм, Қарақалпақстанман.
Ең қыйын, ең салқын жерди жибитип,
«Еллик»тей шөллердің сырын ашқанман.

Айтшы достым, қай жұлдызға ушасаң?
Жолларыңды ақ липасқа бөлейин,
Ай хәм Жердің арасына келеплек,
Үзилмейтин өрмек қурып берейин.

Ақ алтынға белейин кең аймақты,
Рахмет айтып сиздей ул-қызға.
Пахтаманан тоқылған қызыл байрақты
Тик апарып желбиретип жұлдызға!

1974-ж. октябрь.

СЕКРЕТАРЬ

Нәүпир суў сағасы таўлардан келер,
Бәлент шыңда болар бүркіт уясы...
Ел басқарыў иси ол бийик хөнер,
Бар оның дипломсыз академиясы.

Үлкен оркестрди басқарып турған
Дирижер бир тынбай сермелер қолын.
Шыбығының ушында саз мәўиж урған,
Мың тар гүңирер бир Бетховен болып.

Сол сырлы шыбықтың мәнисин билмеген
«Аңсат талап ғой» деп айтысар оны.
Ал ол арпалысар бир даўыл менен,
Сезер сыңсып кеткен жалған нотаны...

Ел сыйлар басшыны «яшулымыз» деп,
Басшыдан айбынып қосшы албырар.
«Жалған нота шертип қойғанлар» терлеп,
Бюро алдында турып басы салбырар.

Соған қарап көплер «үлкейген хәз» дер,
Биразлар бийликти етеди хәўес.
«Монамахтың бөркин» кийиўди гөзлер,
Оның аўыр кийим экенин билмес.

Болғысы келгенлер көп.
Бирақ, партия –
Бес саўсақтай билер өз солдатларын.
Елди бийлеп ерте билиў артыңа, –
Шерте билиў демек жүректің тарын.

Көремиз биз оны қурылыс басында,
Аўыл жолларында хәм минберлерде,
Жыйнақлы кабинетте – исханасында,
Үлкен мәселелер қаралған жерде.

Оны күтиўши көп сеннен басқа да,
Жумыс күни бир суткаға сыймайды.
«Ел тәғдири» деген үлкен машқала,
Бес телефон болып бирден шырлайды.

Бирди мыңға үлги етеди серлеп,
Базда ийни келсе қызып та алар,
Аса шешен де емес.
Базда кең сермеп,
Регламентин өзи созып та алар.

Бирақ гигант қурылыс хәм атыз жақта
Қызған уллы халықлық мийнет йошынан
Рухланып турып сөйлеген ўақта
Цицерон болып тыңлатар саған.

Қолтығыңа питкен ушқыр қанаттай,

Мәужиртип тәртқандай баслы наманы,
Дүбир сезип турған ертлеўли аттай,
Алдына тартар ол бас идеяны.

Сен атланып және шығасаң жолға ..
Ол билер: хәзирги ўақта адамлар
Исин бақаласаң басады алға,
Хошемет буйрықтан өтимли болар.

Ол билер: көп көрген билимдан дарға
Кемени қайырлатпай таяў басқанын.
Шет аўылдан келген пиядаларға
Ильич қәйтип күлип есик ашқанын...

Басқарыў хәм талант.
Жолын уққансыз,
Арнап туўылмасаңыз да анадан.
Сыннан өтип, сиз ысылып шыққансыз
Ленин ашып кеткен устаханадан.

Хәммеге теп-тегис жағыў – қыйын ис,
Бирақ халыққа унаў – ең баслы мақсет.
Басшының хәр тапқыр сөзи берер күш,
Жақсы басшы – елге абырай, дәўлет.

Сиз хәм инженери адам жанының,
Державамның омыраўлы баллары, –
Коммунистлик қурылыс фронтларының,
Харман, сиз саўлатлы генераллары!

Тилеймен сизлерге бүрkit пәрўазын,
Ленинлик парасат, зейин тилеймен.
Уллы планлардың шынлық салмағын
Көтергендей мықлы ийин тилеймен!

1974-жыл, Сентябрь

ДӘҰРАНҒА МЕГЗЕР

Көзимниң рәўшаны пахтакеш халқым,
Сен десем тиллерим гояға мегзер,
Басқан қәдемиң гүл, қолларың алтын,
Кеўлиң қуяш нуры – зияға мегзер.

Жасартып әййемги Жәйхун жағысын,
Пахтаның гүлинен салған нағысың,
Мийнет майданында йошып ағысың,
Бир мәўжирип аққан дәрьяға мегзер.

Тыңда дийқан бийдай нанға тойдырып,
Шөлде шарўа мал семизин сойдырып.
Сен дүньяға ҳасыл липас кийдирип,
Жасандырсаң жәхән Зухраға мегзер.

Халық табысы тәрезини бассын деп,
Ўатан байып, ел абаданлассын деп.
Коммунизм молшылығы тассын деп,
Нийетиң бир бийик санаға мегзер.

Пахтакеш елимде дәўлет бақ тасып,
Жети ықлым таңлай қағар мақтасып,
Өзбекстанымның терген пахтасы
Қар жамылған бәлент қыяға мегзер.

Сәлем карақалпақ, зәбердес елим,
Әмиў жағасында ырғалған гүлим,
Мәканым, ырысым, илхамым мениң,

Кеўлиң – ақ, қалпағың қараға мегзер.

Пахта – егинлердиң шахы-султаны,
Пахта – абаданлық турмыс кәрўаны,
Халқымның пахтадан сүрген дәўраны
Жәмшид суре алмаған дәўранға мегзер.

Лекин, өз-өзинен келмес бул дәўран,
Мийнет майданында урмасаң жәўлан,
Фархад арна қазса тас қашап таўдан,
Ол хәм сеннен тәлим алғанға мегзер.

Қурылтай шақырып Ташкент, Нөкисте,
Ертеден әнжамын көрип егисте,
Уллы табыс ушын халық минип күшке,
Билек сыбанысы палўанға мегзер.

Ким сейислей билсе дойнақ соныки,
Келер жай тасындай жайнап соныки,
Ким қарыўлы болса байрақ соныки,
Өззилерден тартып алғанға мегзер.

Халқым, сениң мийнет сүйгишлигиңди,
Терең сөз мәнисин илгишлигиңди,
Жердиң тамырын услап билгишлигиңди
Айтсам Әбу Сина – Луқманға мегзер.

Жақсы нийет пенен сен шигит салып,
Кеўлиңдей сарраслап жарасаң қарық,
Мийрим суўы менен жазлай суўғарып,
Гүзиң жерге жулдыз жайғанға мегзер.

Хәр еккен шигитиң бир түп ғаўаша,
Ғаўаша ма, ақ алтын ба ямаса,

Жазда терлегеннің гүзи тамаша,
Хәр қамтымы қызыл шырғанға мегзер.

Даңқ пахтакеш халқым, тассын қырманың
Нурдай таза азаматлық хұжданың.
Жердің тилин билген хәр бир дийханың
Алым академик данаға мегзер.

Баз биреу өз жүгин өткерсе ҳесап,
Бирден сылқа түсер бууыны босап,
Ушардан оқ жеген сүйлинге усап,
Қәпелимде сарқып, бийғамға мегзер.

План бежердик деп баз бир мәртлерим,
Қоздырар кисинің гөне дәртлерин.
Умытқанлар миннетлеме шәртлерин,
Ат көрип аяғы талғанға мегзер.

Халқым, табыс сазын жаңлат жаңадан,
Турмыс және көркли, және абадан,
Ғәзийнеси артып, шадлансын Ыатан,
Ыатан – ақ сүт берген анаға мегзер.

ЖӘНЕ ЖӘЙХУН БОЛЫП АҚТЫҢ ДА КЕЛДИҢ

Талай тулпарларды изде қалдырып,
Атланыстан және ўақтында келдің.
Табысларың елдің мийрин қандырып,
Және Жәйхун болып ақтың да келдің.

Даңқ, мәртебең асқар таўға тең, халқым,
Мийнет десе түриниўли жең, халқым,

Йошың сениң хағлап аққан Әмудей,
Пейлиң сениң Үстиртиңдей кең, халқым.

Қалпағың қап-қара, көкирегің аппақ,
Сый-хүрмет шапаны бойына шап-шақ,
Саған оңай қара жерди сөйлетиў,
Маған мүшкіл тәрийпиңе сөз таппақ.

Жүзиң сениң жарқыраған таң, халқым,
Азаматлық иске қумарсаң халқым,
Қара таўды тележкаға сал десе,
Тележка тартса сен саларсаң, халқым.

Мийнет сүйгишлигің айта жүргендей,
Ұатан ушын жан бер десе бергендей.
Сениң коммунистлик сана-сезимиң
Бәлентликте бийик таўға мингендей.

Даңқ, саған қуяшлы Өзбекстаным,
Мақтанышым, ана-топырақ бостаным,
Қара қалпағымды қолыма алып,
Хүрметиңе бас ийемен, досларым.

Пахтадан хәр гүзде бир таў үйгенсең,
«Ақ алтын» деп, лақап қойып сүйгенсең,
Сен «пахтакеш» деген даңқлы кәсипке
Жаңадан космослық мәни бергенсең.

Мәрт пахтакеш халқым, хармаң, бармысаң!
Алтын Ферғанада атқан таңбысаң,
Алыс жолдан ат қашырып келгенде,
Алғы топта келер Әндижанбысаң?

Күншығыста даңқлы бас кентимбисең,

Гүркиреген гөззал Ташкентимбисең,
Саўлатлы Самарқанбысаң, ямаса, –
Жиззақта жайнаған жас кентимбисең?

Сырдәрьяға сырлас кеўлиң бар шығар,
Тыңларды тындырып жүрсең Қаршыда,
Қарақалпақысаң қатардан озған,
Қара таўдан түлеп ушқан қаршыға?

Сен Қашқадәрьяда өскен гүлмисең.
Я Сурханда пахта терип жүрмисең,
Наманганның алмасындай уўылжып,
Ўдеге опадар шийрин тилмисең?

Жан қоңсым Бухара, Хорезмбисең,
Бир-биреўден кеўил ғәрезимбисең.
Уллы Өзбекстан қырманларында
Абырай өлшейтуғын тәрезимбисең?

Ким болсақта, биз пахтакеш елимиз,
Пахтадай ақ бизиң айдын жолымыз.
Бир жағадан бас шығарып бирлесип.
Бир жеңнен шығады миллион қолымыз.

Қыс ақырабын, жаздың қапырықларын,
Жеңип қыйынлықтың жапырып бәрин,
Жан жүректен қулақ салып тыңлаймыз
Туўысқан партияның шақырықларын.

Жыл басында кесип-пишип алғанбыз,
Шәртнаманы шын кеўилге туйғанбыз.
Кеўил борлатына аппақ пор менен
«5 миллион тонна» деп жазып қойғанбыз.

Бес миллион деген сөз аңсат айтыўға,
Килограммы миллиардлардан қайтыўда,
Қанша миллиард рет қол жуўыртамыз,
Гүзде терип, бәхәринде байытыўға.

Бес миллион еки жүз оның қырмань,
Киши гирим бир таў болып турғаны.
Миллион-миллион тележкалық бир кәрўан
Өзбекстан жолларында барғаны.

Тарийх көрмеген бир зор кәрўан көшер,
Кәрўан көшкен сайын қырманлар өсер,
Пүткил дүнья бул қырманға сүйсинип,
Баққанда басынан телпеги түсер.

Мурын таўдан шыққан бийхесап алтын,
Баҳалап биле алмас исиңниң нарқын,
Ел алғысы, партияның қоллаўы,
Саған мәдет берсин, пахтакеш халқым!

1975-жыл, ноябрь.

ЕКИНШИ ЕСИК

Шөл хәм бостан мәңги өшлескен жерде,
Гүл хәм жуўсан қоңсы өскен өңирде
Адам жатырқамас үйим бар мениң.
Хәмме жерди көриў кисиге мәр ме!
«Жердиң түби ғой» деп қыйналып жүрме,
Шақырып мазаңды алмайын сениң.

Бирақ адам менен адам дусласар,
Ат баспайман деген жерин үш басар.

Нағайбыл дуз тартып келсең булманға,
Есигимди қағып, тартынып турма.
Дүзиў нийет пенен еркин келе бер,
Кел, қонағым, есик қақпай кире бер!

Үйге шақырыўсыз қонақ келгени,
Бул хәм азаматлық абырайың сениң,
Шақырмай келгени – Зейни илгени,
«Адам-адам ушын мийман» екенін.

Мениң де өзіндей исим көп мүшкил,
Бир баста көп жұмыс ирили-майдалы.
Лекин, қонақ күтиў – жұмыс емес бул,
Бул мен ушын көркем өнер байрамы.

Қәстерлеймиз қонақтың қай-қайсысын,
Наўқан курттай илле-пиллеге орап.
Жайлысын да көрдик,
Көрдик жайсызын,
Қонақтың жаманын көрмедик бирақ.
Шақырыўсыз қонақ –
Биймиллет қонақ,
Кел, төрле, бирадар,
Азамат инсан!
Бир сулыў дүньяға болғайсаң инақ,
Бир әжайып есик ашайын саған...

Ол есиктен енсең, – уллы дәрьяның
Жағасында сени бир бостан күтер.
Алтын ойпатлықтың жипек самалы
Гүл хәм жуўсан ийисин аңкытып өтер.
Шексиз пахталықта хәр түп ғаўаша
Ғөрекке әнжамлап аппақ ықласын,
Саған инам етер бунда! Ямаса –

Бағлар шыққа жуўып тутар алмасын.
Күн бул жерде усар өзиңе толық.
Күн нурын, жер қурсын жәмлеп бойында,
Қаўын писер ширесине мәс болып,
Жүрсем деп қонақтың мұдам ойында.
Мийман пайыз тапса зейинди ашып,
Еңбегимиз қайтып, жүзимиз жайнар.
Ақ тереклер аспан менен сырласып,
Шығыс бүлбиллери ышқында сайрар.
Мийнет заўқы менен атады таңлар,
Бунда исиң менен өлшенер нарқың.
Бунда қай намаға шертсең де жанлар,
Киси жатырқамас жайдары халқым.
Бизиң халықтың кеўлин қайсы бир гезде
Хеш қандай хұкимдар,
Хеш бир патша, хан –
Миймандослық деген дуўалы сөздей,
Билләхий хеш жаўлап ала алмаған...

Хош мийманым,
Келмекте бол бул үйге,
Кешеги қонағым –
Бүгинги достым.
Дос арттырыў – ең бир уллы ғәзийне,
Рахмет, ырысыма сен ырыс қостың.

Саў жүрсек, табарсаң бизди хәрдайым
Усы шөл хәм бостан аралығынан.
Саған унайма деп сорап неғлайын,
Суўым да, қырым да өзиме дәрман.

Бир жағым суў, бир жағым шөл болмаса,
Бейиш салып берсең де мен бармайман.
Гүл хәм жуўсан ийси аңқып турмаса,

Ол жерде мен қарақалпақ болмайман.

6-март, 1972-жыл

ХОРЕЗМГЕ

Халқыңды мен ханалас туұысқаным деп сүйемен,
Жеринди мен баұырлас меканым деп сүйемен.
Хорезмнің топырағын қайда жүрсем сағынып,
Киндигимнің қаны тамған ұатаным деп сүйемен.

Сен әйемги гөззаллықсаң, шахлар саған таласқан,
Бабаларым бул Хийұаның тасын бирге қаласқан.
Ұақыт пенен өшегисип өң бермеген бояұың,
Гүңгирлеген гүмбезлерің, минарларың эласпан.

Сен алымсаң журттан бұрын жети ықлым жаратқан,
Күнбатысқа алгебраның сырлы есабын санатқан.
Дүнья илими аспанында ай туұғандай жарқ етип,
Мың жыл бұрын Бирунийдей бабам шыққан Қыяттан.

Шыршы тасқа гүл питирген хийұа наққаш шебери,
Әуез Отар әрман еткен жерлерге гүл көгерип.
Мақтымқұлдың жас музасы қыз болып бойжеткен жер,
Әжинияздың изи түскен көшелерің теберик.

Тамырымызда туұысқанлық қанымыз бар қатысқан,
Ата-баба бир нан тапса, бирге бөлип татысқан.
Халқымыз бар, бир дәрьяның еки бойында турып,
«Ассалаұма әлейкум!» деп, насыбай сорап атысқан.

Еки дийқан тәжирийбелес, еңбек етсе жарысқан,
Еки палұан бир тойда ыңыранып жамбас салысқан,

Бир қара телпек астында еки көздің биресең.
Қыяметлик қоңысымсаң қазан-табақ алысқан.

Бир-биреўге қалыс хызмет десе тикке турамыз,
Кеўлимизге қуяш сыяр, қыл өтпестей арамыз,
Ески Жәйхун жағасын жердің жәннети етип,
Коммунизмнің уллы имаратын қурамыз.

Әмиў суўы жеримизге қан тамырдай тараған,
Жапларымыздың тарнаўлары бир-бирине қараған,
Күн десе күн, гүл десе гүл, жайна гөззал Хорезм,
Ал мен мәңги ўатанласың қарақалпақ боламан!

ГЕСИРТКЕНИҢ КӨЗЛЕРИ

Заман жуп ай берген далама мениң,
Жуп нурлы көзинен жүк машинаның,
Көрдим мен көзлерин бир гесирткениң,
Тунжырап сол нурға шағылысқаның.

Айсыз түнде жол бойында нәбада
Бул көзлерге көзиң түскени бар ма?
Бир периўза қаслы жүзик далада
Түсип қалған яңлы шағылысар фарға.

Жасымда бул көзлер ақшам жанғанда,
Оннан бир суўық, жат сәўле сезгенмен.
Соң бир от басында дүзде қонғанда,
Шөл тилсимин көрдим усы көзден мен ..

Илим үңилмеген сол бийик жақтан
Жерге бир жуп жулдыз муңлы баққандай.

Ийнениң көзиндей еки саңлақтан
Терең сырлы көк нур қайнап атқандай.

Терең сырлы көк нур...
О, сақый далам!
От басында геологлар сол гезлери
Сени мақтағанда, көринген маған
Тек сол гесирткениң сырлы көзлери.

Енди көр. Биз қонған шатыр жоқ бунда
Газ қаласы дүзге хужимин баслар.
Шөлден өлген сексеўиллер орнында
Желпир көшелерди жас қарағашлар.

Шексиз шөл теңизи маяк жаққандай,
Компрессор турар нурланып мудам.
Жулдыз жерге түсип түнеп атқандай,
Жулдызға қонаққа кеткендей адам.

Дөңбекшир жақтыда уйықлап көрмеген
Қатал шөл тәңириси – жабайы дала.
«Кимлер булар айбыныўды билмеген,
Сахраға бағ етип, орнатқан қала?!»

Дүзди дүсирлетип поездлар барар,
Жас қала шырағын жаққан гезлери
Космослық көгилдир от пенен жанар
Гесирткениң периўзалы көзлери...

ДАЛА ГҮЛИ

Жаўдырасып жүрегимнің төрінде,
Ырғалар бахтымның роза гүллери.
Күйремес ол саратанның күнінде,
Солдыра алмас жабайы дүз желлери.

Туўған жерге ышқым суў берер оған,
Жапырақларын үмит таңларым жуўар.
Күндиз ол доланып қуяш нурынан,
Ақшам жұлдызлардың аңсары аўар...

Республикам! Мен сол шәменнен сайлап,
Қызыл гүл әкелдим тойың ўақтына,
Азат халықлар аўқамында гүл жайнап,
Мәңги шадланғайсаң мениң бахтыма.

Мудам ақ болсын деп несип-ығбалың,
Ақ гуллерден шашыў шаштым тойыңа.
Мийнет заўқы менен жайнап жамалың,
Уллы дослық қуўат берсин бойыңа.

Сары гүл дегениң жапыран түсли,
Ҳеш кимге бермейин, өзимде қалсын.
Құлпырып сарғайған қумлардың үсти,
Дос күлип, душпаның сарғайып талсын.

Шақыр алтын тойға, жай кең дастурқан,
Пүткіл Ыатан келсин, келсин досларың.
Шағлай бер советлик автономиям,
Мақтанышлы Қарақалпақстаным!

Декабрь, 1974-жыл.

ҚАРАҚАЛПАҚТЫ КӨП МАҚТАМА КӨЗИМШЕ

«Бир халық көрдим, жүреги, Көринер қабырғасынан». (Михаил Луконин)

Қарақалпақты көп мақтама көзимше,
Қармаққа тез қабатуғын балықпан.
Хәр кимнің бар әззи жери өзінше,
Шортанымдай аңқылдақлаў халықпан.

Бул кисини көзге мақтаўдан көре,
Пайдалырақ минин таўып сөккениң.
«Қарақалпақ жақсы халық» дегенге,
Бабам шешип берип кеткен шекпенин.

Жалғыз атын сойып берип қонаққа,
Жаяў қалып бул халық талай тарыққан.
Соны айтып, мақтайғойсаң бирақта,
Одан да зорын көрсететин халықпан.

Беглиги көп йошып кетсе бу халық,
Дәстанларды қойдай дизип матаған.
Хәмме халықты қарақалпақтан шығарып,
Өз тарийхын баслар Адам атадан...

Мийнет десе жең түринген палўандай,
Арбаға таў тийе десең тийеген.
Дослық десе жулдыз таўып алғандай,
Халқымның ақ көкирегин сүйемен.

Жек көрсе ол, «жек керемен сени» деп,
Саған барып айтпағанша тынбайды.
Бир пул тапса, «бай деп санаң мени» деп,
Есип жумсап қуртпағанша тынбайды.

Сумлық қылса сыр алдырар баладай,
Кеўилшеклик минезине күйемен.
Ал енди оның кең жазийра даладай

Азаматлық кең пейилин сүйемен.

Тайын мақтап, атын минсең, – сынамас,
Мен бул халықтың минезине қанықпан.
Кеўлим мениң Жәйхүн менен сағалас,
Сәл нәрсеге йошатуғын халықпан.

Жыллы сөз еситип көрмей жасында,
Өгей өскен бала кәмалға келди.
Ленин берген дәўлеті бар басында,
Мақтанарлық жағы көп оның енди.

Жақсы сөзге жан семирер деген бар,
Хошеметке хәр ким хәўес өзінше.
Сондадағы өтинемен, адамлар,
Қарақалпақты көп мақтамаң көзимше...

Январь, 1974-жыл.

ПАХТА

– Пахта қалай? – Оның аўхалы ше? (В. И. Лениннің телеграммасынан)

Қашан бизиң жақтың бир адамына
Ушырасып, тил таппай қалағойсаң,
Жыллы шырай менен барып жанына,
«Пахтаң қалай?» – деп сорағайсаң.

Сонда ол «бул тәўир адам екен» деп,
Ески танысыңдай жадырар жүзи.
Бул сораўдың, билсең, мәнисі кеңирек,
Көп саўалға татыр буның бир өзи.

Қайсы аўылдансаң? Қалай турасаң?

Қалай быйыл кейпиң, сүрер дәўраның?
Нени кәсип етип сен мақтанасаң?
Қандай әрманың бар? – деп сорағаның...

Жапырақлар жайылған жасыл алақан,
Гүллер – атлас кийген нәўжуўан қызлар.
Өз қызлары еске түскендей дийқан,
Көзлеринде жанар сонда жулдызлар.

Ол жулдызлар сәўле алар дийқанның
Кеўил көгиндеги сақый қуяштан.
Шынлық жамалындай аппақ әрманның,
Ол жулдызлар ығбал менен сырласқан.

Пахтакеш руўхланып бир уллы йоштан
Көклемде жазар ол көк сыя менен.
Жазда күнге күйип жаратар бостан,
Кең далалар толқыр гүл-гия менен.

Гүзде аппақ таўлар жаратып дыйқан,
Ақша булыт қонақлап суў жағасына,
Жер-жәхәнди кийиндирип жаңадан,
Өрмек қуарар ай хәм жер арасына...

Пахтада пидәкер, еден халықтың,
Кеўил қағазының ақлығын көрдим.
Хәр ханада күннен түскен жарықтың
Сүттей уйығанын, пәклигин көрдим.

Пахтакештиң несийбеси зияда,
Хәм қыйын, хәм айдын пахтаның жолы
«Ақ алтын» дәстаны жаңлар дүньяда
Бир уллы хәм аппақ поэма болып.

Пахтакеш державасын алғысламақта
Ақ алтынның уллы дәстаны усы.
Бүгін – зер шанақта бир жумақ пахта
Орта Азиямның эмблемасы.

Сонлықтан сезеди өз инабатын
Пахтакеш әулады болған ул-қызлар.
Сонлықтан еситсек пахтаның атын,
Көзимизде жанар аппақ жұлдызлар.

Пахта еккен елдің бир адамына
Нәбада ушырасып қалағойсаң сен.
Жыллы шырай менен кирип жанына,
«Пахтаңыз қалай?» – деп сорағайсаң сен.

Пахта келешегін көрип алыстан,
Сол қыйын ұақта да Ленин данышпан
Шын ғамхорлық пенен бизің халықтан
«Пахтаңыз қалай?» – деп сорау салысқан.

Октябрь, 1972-жыл.

БЕС ҚОНАҚ

Келсин мейли, ерте қонақ, кеш қонақ,
Қарақалпақтан қапа болмас хеш қонақ.
Келсин мәйли алтау болып, он болып.
Тек келмесе болғаны сол «бес қонақ».

АҚ АЛТЫНЛЫ ЕЛДІҢ АҚСАҚАЛЛАРЫ

(Республикамыздың халық хожалық ислерине өз тилеги менен белсене жәрдемлесип жүрген Қараөзекли азамат пенсионер отағасылардың хұрметине)

Халық шақырса жатпас намыс арлылар,
Қыймылдасар жеткенинше ғаллары.
Жигитке бергисиз ғошшақ ғаррылар –
Ақ алтынлы елдің ақсақаллары.

Жигитлик өткен соң ғаррылық мурат,
Кәхудалық сөзин журтқа үәсият.
Топлымға көп түскен ғайратлы ғыйрат,
Дүбир сезсе желге тарар жалларын.

Жигитликте хәр ким есирик нар болар,
Қайда қыйқыў болса, сонда бар болар,
Халқы ис буйырса тындырар болар,
Еске түсер сол ғайратлы жыллары.

Талай ат болдырды шабысыңыздан,
Талай беллер сынды тебисиңизден,
Қазан зорға қайнап табысыңыздан,
Көп болған кеўилдің қыйлы-қаллары.

Пурсат бермей тал бойыңды жазыўға,
Әкеңнің орнына кеттиң қазыўға.
Қатты шаңғалақты салып азыўға,
Шақсаң, пуш боп шықты жаслық әрманы.

Айдасаң да байдың қосын, арбасын,
Биймиллет ишкизбей суйық жармасын,
Қыз-келиншек айта ғойса хармасын,
Аш қарынды тойдырғанды паллары.

Онсери бел менен сийсери кетпен,
Жантақ дәстелетип, томар геўлеткен.

Кегейли, Есимжап, Ханжап, Қызкеткен,
Талай қазыұлардың болдың белдары.

Қыс тоқсанда қырау тұрып муртына,
Тоқым төсеп, ер дастанып уртыңа,
Талап ізлеп жоқарының журтынан,
Болдың ақ патшаның сен мәрдиқары.

Сөйтiп жүргенинде жақты таң атып,
Таң сәулеси сезиминди оятып,
Аш қаршыға тойып асап тоятын,
Несип болған жаңа заман дийдары.

Ығбалынды ашып кеңес хұкімет,
Гедейге тийисти мәңгилик нәўбет,
Тайып бай-залымның басынан дәўлет,
Ленин дана ашты бахыт жолларын.

Әўел союз «Қосшы», соңынан колхоз,
Исиң алға басып, бузаўлады боз.
Бурын еситкенди енди көрип көз,
Гедей дийқан емди еңбек палларын.

Соннан аяқ басын жаңа турмысқа,
Қатнасқансыз қанша уллы қурылысқа,
Кимиңиз Ұатанды қорғап урыста,
Кимлер, «аўыр тыл арбасын» айдады.

Жыл сайын жеңиллеп дийқан мийнети,
Енди артып кетти елдің дәўлети.
Сизге деген партияның хұрмети,
Өңириңизде орден болып жайнады.

Ис гезегин енди жасларға берип,

Дем алсаңлар елдің зийнетін көріп,
Бахытлы ғаррылық дәуранын сүріп,
Хәзлессең, келиннің таяр шайлары.

Бирақ дийқан бийғам шалқая билмес,
Мийнет сүйген адам қартая билмес,
Жамбаслап көрмеген жантая билмес,
Отырса алдына сыймас қоллары.

Ғаррылықтың дәрти сизге жууымас,
Тамырыңызда дийқан қаны сууымас.
Жерге хәм мийнетке оятар ықлас,
Шамурат атаның өрнек жоллары.

Бириң жаға, бириң сеңсең тон болып,
Бақ-дәулетің артып жолың оң болып.
Қараөзек қайтадан район болып,
Аты хаттан шығып, исин оңлады.

Жоқарысы Шымбай, арқасы Тахта,
Дәуран Қараөзекте билсең бул ўақта.
Жайлаўлы шарўалы, салы хәм пахта,
Даңқ-атағы Ташкент бойлап жаңлады.

Теңге шашқан менен Айдос қаласы,
Айырша, Тербенбес теңиз жағасы,
Бир мәмлекет жайғасқандай арасы,
Бүгин Қараөзектің бәлент қоллары.

Көп узамай хәглап темир жол жетер,
Керегиң буннан хәм енди мол жетер,
Не бийикке қолың созсаң қол жетер,
Еле берип ғурғынласар халларың.

Қайтадан жасарып, келди бәхәриң,
Шадлық пенен атар ерте сәхәриң.
Үлкен жол үстине салған шәхәриң,
Салқын сая болар қалың таллары.

Жас әуладлар мақтанады сиз бенен,
Шаўлық сүйип, шағлаң жарқын жүз бенен,
Аман болың кемпирлериңиз бенен,
Ақ алтын елинің ақсақаллары.

1976-жыл.

МЕН - ТӨРТКҮЛМЕН!

Мен Төрткүлмен, көпке даңқы таралған,
Кәрұан тартсаң көш басында барарман,
Мен Төрткүлмен, қарақалпақ журтында
Жүги аўыр кара нар деп саналған.

Жети ықлым таўап еткен есигин,
Мен әйемги Хорезмнің бесиги,
Қайта туўып Октябрьдің таңынан,
Абад болған жаңа әуладтың несиби.

Мен Төрткүлмен, бийик таўға мине алған,
Мийнет десе қыздай бели қыналған,
Мен Хорезм ойпатында даңқлыман,
Көп тарийхий гүреслерде сыналған.

Биринши рет бул қараған еллерден
Жаңа заман мәнисин мен билгенмен,
Мен Лениннің буйрықларын булжытпай,
Журттан бұрын зор шайқасқа киргенмен.

Мен Төрткүлмен, жаңа тарийх жаратқан,
Ескиликти аттан жығып қулатқан,
Туңғыш рет бул қараған еллерге
Ленинизм идеясын таратқан.

Мен дийханман, тәжирийбеде танылған,
Хүжим етсем шөллер маған жалынған,
Жәйхун дәрья күнлеп мениң күшимди
Талай сапар дегишинен жаңылған.

Мен бағманман, көсеў шанышсам көгерген
Қара жерди сөйлетиўге шебермен,
Бұлбил қуслар ерип жүрер баламдай,
Бағ егиўге шыға ғойсам егер мен.

Мен шөл қуўар патшасыман тыңлардың,
Жер ашаман арасынан қумлардың,
Шигит сеўип алтын терсем, олдағы –
Несибеси миллионлардың, мыңлардың.

Мен Елликпен сүйсиндирген еллерди,
Қула дүзде ғумшалатқан гулларди,
Коммунизм хызметине жеккенмен
Ата-баба безип кеткен шөллерди.

Мен Төрткүлмен, турмыс құрған абадан,
Йошып кетсем дәрья болып ағаман,
Ўатан ушын, дослар ушын, халық ушын
Керек болса қустың сүтин табаман.

Ел намысын уран етип жаңлатқан,
Даңқлы «Қырыққыз» ат ойнатқан шаңлақпан.
Ўатаныман мен Қурбанбай жыраўдың,

Дәстанларын жер жүзине тыңлатқан.

Ким аралап көрсе хасыл жеримди,
Гәўхәр болып тамған маңлай теримди.
Кеўил толы хұрмет пенен алғыслар,
Елимдеги хәр бир мийнет еримди.

Сен Төрткүлдің жигитлерин көрмесең,
Мәрт азамат жигит көрдим деме сен,
Сегиз қырлы, сексен сырлы дегендей,
Ел қуғанар көрген ўақта төбесин.

Жигитим көп көкиректе қурты бар,
Қахарманым Нарбай Еллик журтынан.
Бир қыз болсам, мен Искендер ағаның
Сүйер едим желкилдеген муртынан.

Мен Төрткүлмен, жүз жасаған данаман,
Суўғарылған коммунистлик санадан.
Киши пейил, мийнет сүйгиш, халқым бар,
Алым дыйқан болып туўған анадан.

Алтын терип, Еллик, Жамбас қаладан,
Шөл гүллентип, коммунизм қураман,
Әмиўдәрья жағасында нурланып,
Мен шамшырақ болып жайнап тураман.

1975-жыл, ноябрь

ЕЛЛИККЕ ЕЛ ҚОНАР ЗАМАНЫ КЕЛДІ

(Еллик қала массивин ашыў салтанатында оқылған қосық)

Айдынласып дослық, ығбал гүзары,

Заманы бирлердиң хамалы келди,
Дәўран он айланып, дүнья тазарып,
Елликке ел қонар мэхәли келди.

Мақтасаң арзыр бул уллы заманды,
Гүлистан етсем дер хәмме таманды.
Патшалар сүре алмай кеткен дәўранды,
Дийханлардың сүрер майданы келди.

Елге бир нәўбетдур, жерге бир нәўбет,
Жердиң тилин билген болар хәмсәўбет,
Ағар булақ абаданлық мол дәўлет,
Кемлик бәдар кетип, кәмалы келди.

Кеўил кеўилден суў ишип турғандай,
Мийрибанлық сүти менен жуўғандай,
Барлық миллет бир анадан туўғандай,
Дослықтың дарағы мийўалы келди.

Гөззаллық бабында бәхәрдиң паслы,
Дийхан баба десер халқының ҳаслы,
Аты Өзбекстан алтын қуяшлы,
Таң шуғласы киби жамалы келди.

Дослық, туўысқанлық кәспи-ғәрезим,
Бир маңнайға питкен жуп қумар көзим,
Арка бетте қарақалпақ, Хорезм,
Бир дуўтардан еки намалы келди.

Әмиў жағалаған етекли елим,
Бир гулшанда өскен рәңбараң гүлим.
Қарақалпақтың мақтанышы Төрткүлим,
Сени десем тилим саналы келди.

Мийнет майданынында халқың палұандур
Топырағың әлқасыл кәнге толғандур.
«Бейиш о дүньяда» деген жалғандур,
Жамалың жәннетден зийбалы келди.

Бул жәннетти халқың қолдан жаратқан,
Сыйлыққа алмадың сен тәбияттан.
Халық айналсын сендей данқлы елаттан,
Дәртлериме мудам даўалы келди.

Бирунийдин даңқы әлемге кеткен,
Бабасы дүньяға илим үйреткен.
Дийханлары жер тилсимин сөйлеткен
Ақ алтынның алғыр маманы келди.

Кимнің қолы жетсе кең, қасыл жерге,
Қут дарыр бәрхәма оныңдай елге.
Жаңадан жан кирип және бир шөлге,
Елликке ел қонар заманы келди.

Еллик! Узақ дәўир жаттың боз болып,
Ыссыда табанға тийдин қоз болып,
Енди ел аўзында жаңа сөз болып,
Атың хат басында намалы келди.

Ата-баба қоныс басқан жерлерге,
Дәрья аўнап, безип қашқан жерлерге,
Мың жыл бурын халқы посқан жерлерге,
Енди коммунизм бәхәри келди.

Шайырлар даңқыңды журтқа билдирсин,
Арқаң Аяз қала, қублаң Гүлдирсин,
Қутлы қоныста ел дәўранлар сүрсин,
Жаңа дәўран заўқы-сапалы келди.

Тайнапыр техника урды жәўланды,
Асфальт жоллар қайыс киби таўланды,
Қус қанаты күйген шөллер суўланды,
Даңқлы СМУ лардың майданы келди.

Халық сүйген қахарман Нарбай, Розым,
Қырық жигитке татып турсаң бир өзиң,
Уллы Мәскеў, Ташкент, Бухар, Хорезм,
Саған ашық деген хабары келди.

«Коммунизм» колхоз шанлы мәканың,
Даңқлы Нарбайлардың гөззал ұатаны.
Еллик – ерлик қаласы деп атанып,
Батырлық мийнеттиң майданы келди.

Патша боп Искендер Зулқарнай өткен,
Жаўлап алған жерин шөлистан еткен,
Бүгин сол шөллерди гүлистан еткен
Искендер ағаның дәўраны келди.

Еллик – ески тарийх бина болған жер,
Ойы – егис, дөңи – қала болған жер,
Бируний бабамыз бала болған жер,
Қанша тарийхлардан гүўалы келди.

Қубласында дәрьясы бар, ели бар,
Батысы балықлы Ақша көли бар,
Аркасында шарўаға жай шөли бар,
Таўы Султанөйис ҳаўалы келди.

Елге дәўлет ҳасыл топырақ болып,
Пахтаның шанағы зербарақ болып,
Көсеў шанышсаң көгерердей бағ болып,

Шыбық сукқан жерден нәрұаны келди.

Елликтің ертенги көрки – қумарым,
Жаңа түскен жас келиндей жамалың,
Көрип турман «ақ алтын»ның минарын,
Жоңышқасы жипектей гиялы келди.

Қыябанлап шапқан шел керип турман,
Шел ишинде қызыл гүл көрип турман,
Елликте бир абад ел көрип турман,
Бағы сархаұызлы саялы келди.

Жери дөнген қундыз көрип турыппан,
Ертең мың сан ул-қыз көрип турыппан,
Талай алтын жұлдыз көрип турыппан,
Өңири толы орден, медалы келди.

Аұыл көрип турман қаладан зият,
Әтирапы пахта, жасыл тәбият,
Алмасы шәйнектей, қаұыны – набат,
Жемиси кеұлиме мазалы келди.

Кеште қыз жигитлер бағды аралап,
Жолда «волга», «москвичлер» сырғанап,
Туұыұ үйлеринде баллар иңгалап,
Қыялыма шадлық базары келди.

Еллик – ертеңгинің жаңа дәрбенти,
Тоғызыншы бес жыллықтың перзенти,
Жайнай бер елимнің жанарған кәнти,
Жұлдызың соныңдай жоқары келди!

1973-жыл.

АҚ АЛТЫНДЫ АЛТЫН ҚОЛЛАР ЖАРАТАР

Еккен пахтам абаланлық арқауы,
Ерлик мийнет елдің даңқын таратар.
Өз өзінен болмас ақ алтын тауы,
Ақ алтынды алтын қоллар жаратар.

Әл-хасылға бөлеп ұатан даласын,
Кеўлине орнатып күннің қуяшын,
Көз нурынан тоқып хәр бир ханасын,
Ақ алтынды алтын қоллар жаратар.

Шөлистанды карталардан сыздырып,
«Ақ теңизде» «көк корабль» жүздирип,
Миллион тонналардан қырман сүздирип,
Алтын тауын алтын қоллар жаратар.

Балығым тири алтын, салым сары алтын,
Дыйқан елдің қолы тийген жер алтын,
Халқым не дөретсе, соның бәри алтын,
Соның бәрін алтын қоллар жаратар.

Бул қоллардың несиеси нақ болар,
Қыймылдысы елге дәўлет-бақ болар,
Қолым қараўйтса, жүзим ақ болар,
Ақ алтынды алтын қоллар жаратар.

АҒАРТЫҰДЫҢ ЖЫЛ ҚУСЛАРЫНА

(Көрнекли педагог Жүмек Орынбаевтың алпыс жастағы мерекесине)

Сизлерди көргенде елдің жаслары,

Кеўлинде бир уллы дәрья жағалар.
Ағартыўдың туңғыш қарлығашлары,
Жыл қусындай көзге ысық, ағалар!

Хүрмет – жасүлкенге, жоллар – жасларға,
Алдында ағасы болсын басларға,
Алпыстың қыраўы түсип шашларға,
Уллы тойға аман жеткен, ағалар.

Жаслар аттан түсип қолыңнан алар,
Журт жапырылып сыйлап, көрсе қуўанар,
Дарақта түп биреў, шақа мың болар,
Көп жеткиншек жетилдирген ағалар.

Аяғыңызда узақ жоллардың шаңы,
Көрип еки заман – еки дүньяны,
Халықты азат еткен октябрь таңы
Сизлерди гүресшең еткен, ағалар.

Көбиң балалықтан мәхрүм болғансыз,
Қаршадайдан қайқы таяқ алғансыз.
Кимиңиз мал бағып, орақ орғансыз,
Өзелден ылайы пискен ағалар.

Бахытлы балалық болмай, сақ сынып,
Жаслай көрип бәрин жаман – жақсының,
Услап ошағынан қуўырдақшының,
Интернатқа берген сизди, ағалар.

Жаңа мектеп берип жаңа тәрбият,
Хүкимет асыраған атаңнан зият.
Аўдарыспақ таңы, гөззал хұррият
Теперишлеп шынықтырған ағалар.

Кими Сейфулғабийт, кимиси Қасым,
Жаңашыл урпақтың жәм етип басын,
Қағып-соғып мәденият арбасын,
Таза жолға салып берген ағалар.

Ескиликтің қара түңлигин туўрап,
Жаңа әлип дүзип, хатты сулыўлап,
«Қаллаш латынлас!» деп ащы қыйқыўлап,
Таң азаннан сүренлеген ағалар.

Қызыл отаў тигип аўыл-жабанға,
Ликбез хат үйретип қара табанға,
Ленин нурын елге таратып таңда,
Қызыл гүрес гүли болған ағалар.

Бириң Қәлли, Нәжим, бириңиз Асан,
Әдебият жыйнап халықтың аўзынан,
Избасар қутылып қара қойлардан,
Кемликтің кәмалын көрген ағалар.

Әбдираман журтты аўзына қаратып,
Сахна соғып таңның нурын таратып,
Жолмырзалар журтқа сөзин жаратып,
Жаңалықты дәстан еткен ағалар.

Бири Орынбаев, бири Досумов,
Жаңалықтың майданында йош урып,
Биразлары Шайдаковқа қосылып,
Жамайлық шайқасқа түскен ағалар.

Қалжан, Қурбангүллер, Жумагүл апа,
Қызларға бас болып шығып сахнаға,
«Оян қызлар» десе Генжебай аға,
Уйықлағанды оятқансыз, ағалар.

Жамайлық араны ашып жик болып,
Шақасы мың шайқалмастай түп болып,
Ким муғаллим, кими нәхән «үп» болып,
Заманында журт сораған ағалар.

Ғаррылыққа жеңдирместен қасарып,
Қууаныштан қара көзге жас алып,
Халқың менен қайта туып жасарып,
Төрде жайнап отырсызлар, ағалар.

Қанша жаңа әулад қатарға турса,
Қартаяр ма адам тең адым урса!
Жүмек аға шәкиртлерин шақырса,
Жарты республика оған «аға»лар.

Биз ушын кең сүрдеу салған жолыңыз,
Даңқ, атақ аямас сизден елиңиз,
Алдымызда узақ аман болыңыз,
Жыл қусындай қанат қаққан ағалар!

1965-ж.

ШАЯН

– Доктор, менің балларымды өлтириуіге хаялыма көмеклесіуіңизди сорайман.

(Геббельстиң соңғы өтиниши)

Пәнжесинде азалы кейиптиң
Отырды ол салбырап басы.
Жер титиреткен Үшинши Рейхтиң
Батты әне қанлы қуяшы.
Ким ойлаған: тәғдир дегиши
Оның астын геулеп аларын.

Кең дүньядан бир бункер иши
Бүгін оған тарлық қыларын!
Қайда сол бир даңқ – атақ, сыйлар,
Ийттей ерген изиңе сениң.
«Дүньяға тек жалғыз арийлар
Тутқа болсын» деген исеним?
О, ол усы исеним менен
Қанша йошлы, қанша күшли еди
Ақшам кетпей кабинетинен,
Уйқыдан да безип иследи.
Ол иследи, көп әрман етип
Тарийх ағысын терис бурыўды.
Москвадан фюрерди сөйлетип,
Қапталында өзи турыўды.
Москвадан фюрерди сөйлетип,
Соңынан бул өжет қаланы
Тегислетип, жер жексен етип,
Егип таслаў еди қыялы.
Фюрер қайда? Өзин өлтирген.
Енди сениң гезегиң келди.
Және бункер үстинде бирден
Рус зеңбереги жөтелди...
Свастика! Инсанға қарсы
Жаўызлықтың қара курты ол.
Қәне енди қутылып қалшы,
Тар бункерден тысқа таўып жол.
«Бала – мениң жүрегим «жаным»
Дегенди ол көп айтар еди.
Алты перзент көрген атаны
Кимлер «жаўыз» деп айтар еди.
Балаларын сүйсе хәр киси
«Усындай ақ болар әлбетте».
Дачасында бир овчаркасы
Өлгенде ол жылаған хәтте...

Базда урыстан, концлагерден
Әкелінген фильмди көріп,
Әжел көрінгендей қәбірден
Қорқар еди болса да «берик».
Өлген анасының мәммесин
Қармап жылар еди нәресте.
Балаларды шуўлатып, хәммесин,
Пешке тыққанлары бар есте.
Қоллары сол нәрестелердің
Жағасынан алып атқандай.
Тум-тусынан бетон бункердің
Май қуйып, от жағып атқандай.
Жаўызлықтан йошланған усы
Гөртышқандай кирттай жүрегін.
Адамзаттың уллы ғарғысы
Алқымына әкеп тиреди...
Еситерек бала гезлерде.
Сондай шаян болады десип:
Өзине қәўип туўылған жерде
Өз баласын шағады десип.
Сол айтқандай, шаянлық етти де,
Адамзатқа қарай алмады.
Өз балларын зәхәрлетти де,
Өзиниң де басын жалмады...
Адам инсаплықтан кеткенде,
Инсан оған бермес қол ушын.
Жаўызлықты кәсип еткенге
Бул тарийхий сабақ ол ушын.

Ноябрь, 1975-жыл

ХАЛҚАБАДТАН ҚАНША АДАМ КЕЛІМЕДИ

Олар даңқлы жеңис күнин көрмеді...
Уллы Москва хәм кирттай Халқабат,
Бир елден жигирма миллион азамат
Жан берди, Ұатанын жаўға бермеді.
Айтып берер едим хәзир атма ат,
Халқабаттан қанша адам келмеді.

Қайтқан-қайтпағаны хәммеси батыр,
Хәр бири Рустемдей дәстанға татыр.
Беларусь жеринде ме,
Днепр бойында ма,
Қай жерде мәңгилик уйқыда жатыр?
Олар жығылса да алға өрледі.
Жанын берди,
Елин жаўға бермеді,
Кегейлиден қанша азамат кетип,
Халқабаттан қанша жигит келмеді.

Кимге перзент, кимге сүйген яр ма екен,
Қурбан бермеген үй табылармекен?
Алыстағы урыстың азабын тартпай,
Баўыры пүтин қалған адам бармекен?
Қанлы урыстың аўыр зардабы өтип,
Үй барма сынбаған ығбал шөлмеги?
Шымбайдан қаншама жигитлер кетип,
Халқабаттан қанша адам келмеді!

Уйықлаңлар! Батырлық жулдызларыңыз
Ұатан жүрегінде, төсинде сақлар.
Сиз бахтын қорғаған әўладларыңыз
Дүнья турғаншелли есинде сақлар.
Хожелиден қанша жигитлер кетип,
Төрткүлге қаншама мәртлер келмейди.
Олардың рухын ел таўап етип,

Олар мәңги уйқылар, бірақ өлмейди.

8-май, 1975-жыл.

ПУШКИНГЕ

Сол бир асаў тәбият – сол бир көк теңиз,
Мениң де алдымда гүрлеп асқынар.
Қыя тас үстінде турыппан жалғыз,
Бәлким сен бир гезде турған тас шығар.
Бирақта сен минген тасқа мингенлер
Саған теңлеседи демек емеспен.
Мәзи көз алдымда көп корабльлер
Барар көк толқынды айырып әстен.
Барар олар хәр бири хәр таманға,
Хәр бириниң өз жолы, өз мақсети,
Тәкаббырсып сиңип қойыў думанға
Барар. Көк теңиздиң көринбес шети.
Исенемен, өмир жаңарар мудам,
Заман толқынынан заман туўылар.
Мың-мың корабльлер келер жаңадан
Хәм жаңа толқынлар менен жуўылар.
Бирақ сен бир сондай жағыссаң теңсиз,
Орныңды таңлаған шексиз океан.
Поэзия! Ол бар мудамы менсиз,
Лекин ол Пушкинсиз жоқлығы аян.
Араласар еллер, шабырсар тиллер,
Менменсигенлерден нам-нышан қалмас.
Қашан қайда жүзсин ол корабльлер,
Бул нурлы жағысқа соқбай өте алмас.

Ноябрь, 1971-жыл, Гурзуф.

ШАЙЫР

(М. Ю. Лермонтовқа)

Халық өз жүрегiнен тамшы қан алып,
Ұатан топырағына қарып сап хұждан,
Өлмес рухы менен үрлеп дем салып,
Уллы нийет пенен жан берер оған.
Шийрин зибан берип туўған анасы,
Муҳаббат бесигин оның тербетер.
Асқар таў, ағар суў, тоғай, даласы
Бәри оны танып тәрбият етер.
Ол, сөйтип, даўылдан тынышлық излеп,
Бир ақшамда жалғыз жолға түседи.
Кеўлинде қарлы шың аспанды гөзлеп,
Жулдыз жулдыз бенен сәўбетлеседи.
Орфейдің сыйқырлы сазын жаңлатып,
Ол жақсы сезимге интимақ етер.
Дүньяның кең, гөззаллығын аңлатып,
Тар пейилли инсанларға үйретер.
Пәлектiң гәрдиши, заманның иси
Жүрек тарын шертип турады бирдей.
Ерик хәм өмирге деген ышқысы
Тийген жерин өртер Демон ләбиндей
Қас қақбас ким оған гөзлеп оқ атса,
Мәңги күлер өзiн атқан жаўына.
Инсанияттың арына ким қол қатса,
Дуэльге шақырар ол Машук таўына.

Кисловодск, 1974-ж. октябрь.

ӘЖИНИАЗДЫҢ МОНОЛОГИ

Бир кишкене елдің шайыры болсам да
Мен уллы ислердің парқын билгенмен
Тикенекли тар соқпақтан барсам да,
Талай үлкен жолдан жүрип көргенмен
Көргенмен кең гүзар жоллар бойында
Еллерди, басқалар барып көрмеген.
Хүрмет көрип, мен олардың тойында,
Айтысқа түскенмен дилұарлар менен.
Халықтың халыққа деген кеўил ханасы
Дослық мийманына толыдур бәрха.
«Бул дүньяның көрки адам баласы»
Деген сөз мәнисин билгенмен сонда.

Дүнья әўәл бир сум перийзат болып,
Ышқы кийиклерин көп қуўалатты.
Соңыра үмит көшким гүл опат қылып,
Шексиз ғам-қайғының селине атты.
Жүздим жанталасып сел қушағында,
Сел емес, әрманлар умманы еди.
Заманым – инсанның ҳижран дағында
Гүлдей шөлиркеген заманы еди.
Илми-мағрифеттен ҳақыйқат гөзлеп.
Мен сонда Гүмбези Даўўар көргенмен,
Аҳли данышлардан тәлимат излеп,
Талай уллы мәжилислерге киргенмен.
Лекин ҳеш мәжилис, ҳеш данышпанның
Заман тәдбийрине ақылы жетпеди.
Көкке жетип налышлары адамның,
Жулдызлар жасқанып айдан шетледи.

Дүнья дәслепп маған көп үәде еткен
Әреби ат минип, дәўран сүрмекти.
Соңыра үмит гүлим орып бир шеттен,
Орнына өкиниш қәлўенин екти.

Ел серпилип кешип ұатан үстинен,
Сунқар қус оралды аяқ бауына.
Бұлбил үркіп қырлы дүпең сестинен,
Зағ қонды кеулимнің Бозатауына.
Ах, қырқ өрім шашлар, қос-қос бурымлар
Мойныма оралса берер ем жанды!
Өттең алма мойын, ақ билек қоллар
Сол шаш пенен артқа қайырып байланды.
Наркес кирпич қумар көздің қарасы
Қыз өңирин жас пенен жууғанын көрдим.
«Бул дүньяның көрки адам баласы»
Соншелли қорыу-зар болғанын көрдим.

Дүнья! Айтшы, менде не қаслығың бар?
Жууұхаланып қайда баслаған едің?
Пейлинди Науайы, Мақтымқулылар
Айтқанда хеш қулақ аспаған едим.
Маған ұатан бердің айра түссин деп,
Жәнән бердің хижран жапасы менен.
Заман бердің қайғы сууын ишсин деп,
Бермедің хеш зауқы-сапасы менен.
Маған зибан бердің журттан зыяда,
Қахнус киби гә тирилип, өлсин деп.
Саз бердің де келтирмедің ғояға,
Көкирек бердің зерде толып жүрсин деп.

Инсан қайғы-дәртин, дүнья, егерде
Жылыныуға сондай пайызлы билсең,
Тек бир заман ғана мен турған жерде
Бул отқа жақынлап ысынып көр сен.
Мейли, маған артқан дөхмет жүгинди,
Не шара, кеулимде көтерип өтермен.
Бирақ, бийуапалық, нәмәртлигинди
Мен хәм әуладларға айтып кетермен.

Мен сөнөрмен, сөнбес үмит қуяшы,
Бир күн дәўран келер инсаниятқа.
«Бул дүньяның көрки адам баласы»
Деп дәртли Зийўарды алысар ядға.

1975-жыл. июнь.

*(Умман – теңиз; Гүмбези Даўўар – суў ортасына салынған афсанаўый «академия»;
Аҳли даныш – дана, оқымыслы адамлар; дүпең – мылтық; Қахнус – афсанаўый қус
(И. Ю).)*

ТАШКЕНТЛИ ШАЙЫР ДОСЛАРЫМА

Жанларымыз жақын, кеўлимиз ырза,
Көздің қарашығын гирбиң шалмағай.
Ташкентке табаны тийсе Жолмырза,
Таптырмас гүл ишине түскен алмадай...

Өзим билген "точкаларын" мен хә деп,
Зыр жуўырып жүрип аралап шықтым.
«Бизиң отағасы бармады ма?» деп.
Талай телефоннан сорағлап шықтым.

Биреў айтты: «Айбек пенен азанда
Союздан қайдадур кеттилер» деди.
Биреў айтты: «Жаңа Миртемир дамла
Екеўи жасырынып өттілер» деди...

Яшен Москва ма, бир жаққа кеткен...
Жоқлаўын асырып енди ағамның
Кетип баратырсам, шайхана беттен
Күлкисин еситтим Ғафур Ғуламның.

Жойтқан жоғымды да сол жерден таптым,

Пайт екен шай суўып, аския қызған...
Сизге бас қосқан сол балалық ўағым,
Еске түссе еле делебем қозған.

Соннан берли сизиң алтын даўраңыз
Маған қушақ ашар жатырқамастан.
Дослық хәм шайырлық гүллери нағыз
Кеўил бостанында жупар ийис шашқан.

Жазғы кеште Әнхәр бойында әсте
Сизлер менен сәйир етсем мен хәр ўақыт,
Мейли Ташкент болсын, мейли Нөкисте
Сиз бенен көрисиў мен ушын бахыт.

Досларым, сизлерсиз кеўлим хош болмас,
Бәримиз бир бағдың бүлбүллеримиз.
Сизден бөлек илхам маған йош болмас,
Нандай пүтин ығбалымыз, жеримиз.

Дәўиримиздиң бәлент минберлеринен
Сиз йошланып қосық оқып турғанда,
Зор лапызлы өзбек қосығы менен
Бәрха мақтанаман куўанып сонда.

Зульфия оқыса өз қосықларын,
Пүткил руўхым менен оны тыңлайман.
Хәмде азат Шығыс хаялларының
Гөззаллығын, нәзиклигин аңлайман.

Уллы Наўайыдан тартып бүгинги
Кишкене Абдулланың қосығына дейин,
Өзбек шеърляты бир дүнья болып
Руўхымда гүллеп жасайды мениң.

Тилеймен шарапқа липлеўин тағы
Сиз сақыйлық еткен жәмшийди жамның.
Қулағымнан кетпес хәм де баяғы
Әжайып күлкиси Ғафур Ғуламның...

*Ескертиўлер: әския – басқы; даўра – отырысна, мәжлилис мәнисинде; Әнҳар –
Ташкентте ағып турған өзек, шеърият – поэзия (И. Ю.)*

БИР ГЕЗЛЕРИ БЕРДАҚ ЖҮРГЕН ЖЕРЛЕРДЕ

Бир гезлери Бердақ жүрген жерлерде
Гүўлеп бир жабайы самаллар есер,
Хәзир жыл қуслары сийрек гезлесер,
Шағала шарқылдап күлген жерлерде.

Теңиз таслап қашқан гөне жағысын,
Гүўилдемес нар қамыслар қағысып,
Дәрьяның шаршаўлы келер ағысы,
Бурын ҳаллас урып келген жерлерге.

Арқасы Ақ қала, кубласы Зайыр.
Ақсарлы кең дала бурынғы қайыр,
Бахыт излеп байғус халқына шайыр,
Дуўтарын арқалап жүрген жерлерде.

Мен хәр дайым өтсем усы кәрадан,
Ойлайман: не заман кешти арадан.
Енди еркин нәпес алар хәр адам,
Бурын еллер посып, бүлген жерлерде.

Мейли, теңиз ески жағыстан қашар,
Дәрья бирде қайтса, биринде тасар,
Ең баслысы: халқым бахытлы жасар,

Ел жылап, шағала күлген жерлерде.

Жайлау гүлlep, Жаңа каналлар барып,
Көк егис ырғалып, көл суўландырып,
Айдыныңда торалағаз қондырып,
Төрт түлик мал қаплап өрген жерлерде.

Ақшам жағаласам Қазақ дәрьяны,
Тыңлап ақ отаудан шыққан наманы,
Деди: «бул – Бердақтың жаңа дәўраны»,
«Кимдики» деп саўал берген жерлерде.

«Кел, дәўлетли қонақ, хызметим қалыс,
Ең кеми жүз болсын көз көрген таныс»,
Усылай айтып кеткен Бердақ бабамыз»
Дер балықшы мийман көрген жерлерде.

Китап текшесине түскенде көзим,
Хәр үйден қуўанып шығаман өзим,
Халық алтынға қаплап Бердақтың сөзин,
Қосық етип айтар жүрген жерлерде.

Ертип алып балықшының баласын,
Мен жағалап кеттим теңиз жағасын,
Теңиз ядлап алып шайыр намасын,
Айтып турма дедим көрген жерлерде.

Теңиз бүгин қайтса, ертеңге тасар.
Инсан бахтын көрип шадлығым асар,
Шайыр әрман еткен әўладлар жасар,
Бир гезлери Бердақ жүрген жерлерде.

Июль, 1976-ж.

ГҮРГЕН ДӘРЬЯЛАРЫ ЖОЛ БЕРЕР СИЗГЕ

Николай Тихоновқа

Мәжилис столына омыраў артсаңыз,
Зал баладай кулақ түреди сизге.
«Жол бергин. Гүрген!» деп қосық айтсаңыз,
Бәлким дәрьялар жол береді сизге.

Сизді көрсем, бір күш тасып бойымда,
Жаслық селлерине сайдай толаман.
Аллаберди аўылының тойында
Бирге тойлап отырғандай боламан.

Мудам гүлlep жатар жас кеўлиңизде
Шайырлықтың «Грузия бәхәри».
Арқар болып ерип кетемен сизге,
«Серго соқпағынан» барған сапары.

Уллылық бир дәрья. Бойынан оның
Биразлар уллылық излер өзине.
Кишкене булақлардың гөззаллық сырын
Олар түсине алмас, илмес көзине.

Сиз қанша биймәлим булақлар көзин
Таўлар қыснағынан таўып аштыңыз.
Сизде мол Горькийше аталық сезим,
Сиз хәмме халыққа баўыр бастыңыз.

Бизиң улан пайтақ елимиздеги
Шайыр әўладының ақсақалысыз.
Қосық тартқан кәрўан жолымыздағы
Көш басында барар қызыл нарысыз.

Қандай жақсы: уллы-киши деместен,
Паңсынбай хәм жатырқамай сүймек бар.
Өзгениң намасын өгейсинбестен,
Ышқысында Тихоновша күймек бар!

Бийик минберлерден сиз сөйлегенде,
Зал баладай тынып қулақ түреді.
Узағына соғып турғай геўденде
Рус шайырының жомарт жүрегі.

От басында шарап ишискенлердің
Мийнетсиз қәйтип «дос болғанын» көрдим
«Достым көп» деп жүрген талай мәртлердің
Ең соңында жалғыз қалғанын көрдим...

Гүргенлер жол берер тартылып суўы,
Сиз ең бай адамсыз туўысқанларға.
Сиздегі қартаймас жаслықтың пуўын
Тилеймен қартаймай суўысқанларға.

Ноябрь. 1974-ж. Москва.

Түсиниклер: Атақлы рус совет шайыры Николай Тихонов Кавказ хәм советлик Күншығыстағы көп ғана жас әдебиятларды дүньяға танытыўда умытылмас атаханлық еткен киси. Ол 30-жыллары «Жол бергин, Гүрген, жол бергин!» деген күншығыс халық намасының мотивине қосық жазған. Аллаберди – Кавказдағы бир аўылдың аты. Ол аўыл хаққында оның қосығы бар. «Грузия бәхәри» – Н. Тихоновтың қосық кітабының аты. (И. Ю).

ҚӘЛЕМЛЕС ДОСЛАРЫМА

Бир үркер астында туўған досларым,
Заман берсин қуўат илайым сизге.
Сизлерсиз жоқ мениң кеўил хошларым,

Бүгін бир минажат қылайын сизге.

Кимнің жолы барыс, улыў я мешин,
Айырыў шәрт емес ертесин-кешин.
Туўғанда жазбаған метрикесин
Қай архивтен излеп табайын сизге.

Ким аға, ким ини, қурдас яраны,
Жүйрик қәлемлердің гөззал қурамы.
Шақырғанда заманласлық ураны,
Түйдей қурдас болар Ибраһым сизге.

Қырк жыл қәлем тартқан Жолмырза ағам,
Шайырлық соқпағын силтедің маған.
Инилик иззеттен гүл терип саған,
Гөрүғлының тонын жабайын сизге.

Сапар, Тилеўберген ағалар болса,
Хәр бири бир арна, жағалар болсаң,
Байнияз аға, гүл аралар болсаң,
«Гүлнараң» жолыққай илайым сизге.

Дәуірлес, қәлемлес жанажанларым,
Тәжет, Ғалым кетик қәдирданларым,
Төлектің тулғалы романларын
Басыма көтерип барайын сизге.

Кел, тақыўа достым Кәрамаддийин,
Хәк ашқан жеринің жүйлейик жүйин,
Ақыл бериў аңсат, атқарыў қыйын,
Жеңил жолын қайдан табайын сизге.

Ағаларым Айтбай, Жолдас, Хожабек,
Жасларға – жол, жасы үлкенге – хұрмет.

Шаўдырбай жар мойын, Узақбай өжет,
Айтыңларшы қәйтип жағайын сизге?

Жораларым Юрий, Өсербай, Абат,
Оразақсыз маған ашшыдур набат.
Сапарбай философ, Қалый, Халмурат,
Такаббырлық туўын жығайын сизге.

Мәтен, Улмабетсиз менде жоқ жүрек,
Туяна Кеңесбай, кишкене Төлек,
Кеўил бир, шайырлық жолымыз бөлек,
Мендағы мақсетлес ағайин сизге.

Жолдасбай, Исмайыл, Қабыл досларым,
Жаңабай, Толыбай, Камал жасларым,
Тараўға Қырықбайдың қалың шашларын,
Уста болып тарақ соғайын сизге...

Дәўран атын сүрсем, – сиз бенен сүрдим,
Мерекелес болып, мәжлиске кирдим,
Хамалы бир десер заманы бирдиң,
Шаршасаңыз бир ат болайын сизге.

Қуяш нуры – кеўил аспанымызға,
Әжелий муғаллақ – душпанымызға
Бәлент пәрўаз әйлеп ушқаныңызда,
Қолтығыңда қанат болайын сизге.

Көп уўықта болар бир мақсет-тилек:
Бәри бир шаңарақты көтерер тиреп.
Сонда гүлдиреўиш турар гүркиреп,
Мендағы бир уўық болайын сизге.

Дос-яранлар ийни келген ўағында

Айтысар-шертисер хызмет бабында.
«Татыўлық» деген бир ийисли сабынға
Жуўсақ кеўил кири жоламас бизге.

Оқып көрсем «Шежиресин» Бердақтың,
Бирлик пенен арба соққан жер таптым.
Бахты гүрлеп бүгин қарақалпақтың,
Аты хаттан шығып, түсип тур көзге.

Халқым татып таза бағдың алмасын,
Бурқып ақты көркем сөздің арнасы.
Биз айдаған әдебиат арбасы
Дүнья басы мүлкдур ол хәммемизге.

Жаңа қосық жаңа дәўирден нышан,
Әўел бул арбаны айдады Асан.
Бул бир әжеп арба серлеп қарасаң,
Халық қызығып турар айдаған гезде.

Нәжим, Әмет, Жолекеңлер басында,
Олар хәм айдаған биздей жасында,
Аббаз, Садық минип алтақтасында,
Халыққа сөз унатып, көп түскен көзге.

Хожекең де буған көп көрген шара,
Марат хәм жолына болған пәрўана,
Арысын төбелеп Әденбай бала,
Мақтаўын асырып, ысырған бизге.

Қыйқыўын жеткизип көплеп-көмеклеп,
Айдап киятырмыз биздағы еплеп,
Шыйқылдаса майлап, саўсаса сеплеп,
Шүйин қатайтамыз босаса тезде.

Оңлаймыз, сазлаймыз ортаға алып,
Жумыстан кейин хәм қасында қалып,
Гүпшеклеймиз хәмме қыйқыўды салып,
Арба шығарлыққа бет алған гезде.

Арбамызды журт мақтаса қуўанып,
Жаманласа, – қысырымыз суўалып,
Бир күн хәм қоймаймыз оны туўарып,
Асығамыз мақсет-мәнзилимизге.

Жолаўшы жол қарып, шаршар болмайма,
Арбакеш хәм жақпай кетер сондайда,
Көтергини жулып алып, сол жайда
Урсақ деймиз оны, келтирмей сөзге.

Алдың кеш, қонақ жай тапқаның ҳесап,
Дус келер бир отаў, жағыўлы ошак,
Тынығып, қайтадан биз апақ-шапақ,
Таң сәхәрден тағы жол тайын бизге...

Пахтакеш ақ алтын кәрўанын тартып,
Машиналар барар жолларда шалқып,
Биз елдиң руўхый байлығын артып,
Апарамыз алтын дәўиримизге.

Түр болсын деп бул бир тымсаллы қосық,
Ат жектим, досларым, арбаны қосып...
Сиз бенен бир жасап, сиз бенен йошып,
Сәўбетлес болыў зор ғәниймет бизге.

Ақшам таўықлар хәм уйқыға жатар,
Сигарета сорып таңымыз атар,
Нанлары миллетли, сораўы қатал,
Бир бахытлы хөнер берилген бизге.

Көз нурыңнан тамған көркем сөз қандай,
Бул бир ийне менен қудық қазғандай,
Халыққа сөзиң жағып кетсе азғантай,
Шешен қыз туғандай, нур енер жүзге.

Өзиңе сезилмес жұрттың сезгени,
Ким унатсын көп сөйлеген еzbени,
Қалтқысыз өлшеген халықтың безбени
Нақ бағасын берер хәр аўыз сөзге.

Усталар жай салар берип ықласын,
Дийқан миллет етпес еккен пахтасын,
Мақтаса сөзинди халқың мақтасын,
Хасла салығы жоқ айтқанның жүзге.

Қәлемлес, зәңгилес әзийз досларым,
Хеш бир ортаймасын толы йошларың,
Әмиў бойларының бүлбил қусларын
Хәзир көп жер таныр еллеримизде.

Заман көркин тынбай сайрап жүрсин деп,
Хаўазына жәхән қулақ түрсин деп,
Жас әўладқа жан азығын берсин деп,
Шийрин зибан берген тиллеримизге.

Сөз маржаны ол хәм елдің дәўлеті,
Қызсын алтын қәлемлердің сәўбети,
Бизде болса хызмет қылыў нәўбети,
Аянбай хызметлер қылайын сизге.

Көз тиймесин, заман алға кетип тур,
Халықтың кеўлиндеги бир-бир питип тур,
Дәўир бизден төрели сөз күтип тур,

Кеңнен ашып кеўил сарайын бизге.

Сентябрь, 1976-ж.

АЙТ СЕН ӘЖИНИЯЗДЫҢ ҚОСЫҚЛАРЫНАН

Айт сен Әжинияздың қосықларынан!
Жыласын яр ышқы бауырын кескенлер.
Еңиресин елинен айра түскенлер,
Айт сен Әжинияздың қосықларынан!

Сазын самал ядлап, сөзин ел билген
Бир шайыр дүньяға келди де кетти.
Тал артынан туўған айға телмирген
Бир дилбар түсима енди де кетти.

Қосық дәрья-дәрья нур болып ақсын,
Ышқысыз жанларға ышқы отын жақсын.
Қыз жигитке жилұа-наз бенен бақсын,
Айт сен Әжинияздың қосықларынан!

Айт сен «Бозатаўды» намаға салып,
Елжиремегеннің бауыры тас болсын.
Қарақалпақтың гөне дәрти қозғалып,
Шадлы дәўранына бүгин мәс болсын.

Шайыр гезген шөлде бостанлар байып,
Зарлы заман болды көзлерден ғайып,
Бир илхам перисин көрдим әжайып,
Айт сен Әжинияздың қосықларынан!

Мен оны тыңласам, қалмай тақатым,
Кеўлимде бир ғошшақ бүлбил сайраған.

Мен оны тыңласам, туўған елатым
Жер жәннети болып көринер маған.

Жулдызларды жерге үңилтпек болсаң,
Жаман шайырларды түңилтпек болсаң,
Егер мен өлгенде тирилтпек болсаң,
Айт сен Әжинияздың қосықларынан!

1971-ж, февраль.

БИЗИҢ АҰЫЛДЫҢ ҚЫЗЫНА

Саған көлдің ақ қуы қусын
Мегзеткенин көп еситтим.
Тырналар өз отырысын
Сеннен алған деп еситтим.

Әрұаналар боталағына
Усатып көз көрисиңди,
Кийиклер өз ылағына
Үйретермиш жүрисиңди.

Тойда көрсем, хәмме сақый,
Жолларына шашар барын.
Исте көрсем, бир иләхий
Музыкадай қыймылларың.

Айта берсем, журт алдында
Мақтаныўдай болып кетер,
Сен бәхәрде шыққанында,
Шөллер гүлге толып кетер.

Төринде шөл далалардың

Ойнар еркин ақ мараллар!
Аш көз залым аңшылардың
Түслерине енер олар...

Сен хеш кимге берме ерик,
Умыт, жаным, баяғыңды.
Көкиректі сәл көтерип,
Тигирек бас аяғыңды.

Саған минәсип дәретип
Мәртлик, зейин саналарын,
Жигитлерди ғошшақ етип,
Туўар гөззал аналары.

Ишин күйдир сен олардың,
Наздан белиң сынып кетсин,
Менменсиген қалалардың
Көрип көзи тынып кетсин.

Билемен, жол алысына
Шығып, сыртқа бармағансаң.
Сұлыўлардың жарысына
Түсип, «миссис» болмағансаң.

Бирақ, сендей арыў ушын
Неге дәркар ондай ермек?
Сени дүнъя таныўы ушын
Маған жүйрик қәлем керек...

Сәл сабыр ет, еле мен де
Көркиңнен йош алып турып,
Салайын бир сүүретинди,
Жер-жәхәнға таныттырып.

Көрейин тап, сонда сениң
Даңқың көкти қушпағанын,
Даланың сум Демонының
Сени айланып ушпағанын.

Көрейин мен, сонда мақтап,
Сени дүнья сүймегенин,
Афродита албырақлап,
Кийимин тез киймегенин...

ӘМИҰ ГҮЛЛЕРИНЕ

(Республикамыздың даңқлы хаял-қызларына шайырлық арнау хәзилнамасы)

Жаным қурбан сизге, анаханларым,
Ана-қарындасым, жеңгежанларым,
Хәр күниңиз толып ығбал заўқына,
Шадлық пенен атсын хәр бир таңларың.

Не тилек бар, – бәрін тилейин сизге,
Шайырлық гүллерин терейин сизге,
Ерлерге қыймаған қосықларымның
Бәрін жыйып – терип берейин сизге...

Адамзатқа жүрим берген анасаң,
Перзент ушын не отларға жаңасаң,
Қустың сүтин таўып бер деп сорасаң.
Таппасам да излеп келейин сизге!

Әлпешлейин хәрне сыйлайсаң десең,
Алтын-гүмислерге бөлейсең десең.
«Аналық хақымды төлейсең» десең,
Оның бәрін қәйтип төлейин сизге!?

Мийрими теңиздей, пейли даладай,
Даңқлы адам бар ма сирә анадай!
Адамзаттың ең уллысы Ильич те
Анасына бас ийипти баладай.

Мен қозғап нетейин тарийх таманың,
Өткенде бар еди зарлы заманың.
Уллы Ленин ығбалыңды жайнатып,
Гүл болып ашылды сулыў жамалың.

Гүлге түсип жаңа заман қуяшы,
Ай киби жаңарды қызлар санасы.
Теберикдур ол Жумагүл апаның
Аппақ шашларының хәр бир таласы.

Мийнет десе, сиз мәрдана болдыңыз,
Ақлы кәмил бир дурдана болдыңыз.
Коммунизм әўладларын өсирип,
Рахмет, қахарман ана болдыңыз!

***

Амансаў барсыз ба, бәрна жеңгейлер!
Суў бойынан гүллер терейин сизге.
Шайыр жүрегине жерисең егер,
Геўдемнен суўырып берейин сизге...

Ағаларым жақсы, өзлериң жақсы,
Он төрттеги айдай жүзлериң жақсы,
Қәйинлериң басы қышып сүйкенсе,
Жуўаптан ушырған сөзлериң жақсы.

Шымбайда Амангүл, Төрткүлде Сара,
Хәр жеңгемнің орны дарама-дара,

Қызлардың баслығы Әлийма жеңгем,
Женсоветке түссең көреді шара...

Баслық болың десе Енежан болдың,
Сахнаға шық десе Айымхан болдың,
Санитар бол десе Сәлийма болып,
Жер жүзилик даңқлы сыйлықтар алдың.

Абысының жақсы, бийкешің жақсы,
Таза кәйұаналық кеуліңнің нақшы,
Үйге де, елге де теңдей жараныў,
Сизден келинлерге мийрас болмақшы.

***

Харман, қайненеси сүйген келинлер!
Таң самалы не деп сыбырлап кетти?
Базда мыйық тартса қаймақ еринлер,
Қайнағаңның мурты жыбырлап кетти...

Инилерім – ғошшақ, өзлерің дилбар,
Сизлерден шырайлы қайсындай гүл бар?
Илгір зейнің шынқобыздың тилиндей
Ел сынынан өтсең елиңіз сыйлар.

***

Амансыз ба, айдан арыў құрдаслар!
Суў бойынан гүлдер терейін сизге.
Кемпир болмай тұрып шағлап қалыңлар,
Құрдаслық нәсият берейін сизге.

Не бар қәдир билер құрдастан жақсы!
Хәзиллесип болып сырласқан жақсы.
Хәр ким құрдасына тиси пәкидей,
Басқыласып ойнап, сыйласқан жақсы.

***

Сәлем, мақтанышлы қарындасларға!
Елимиздің көркі қәлем қасларға.
Дийдарыңыз ишпей-жемей тойдырып,
Хызметіңіз қанат берер йошларға.

Бир бағда жүз әлұан гүллер өскендей,
Жигитлердің жүрек бауырын кескендей,
Қарақалпақта небир даңқлы қызлар бар
Жұлдызлар жылыслап жерге түскендей.

Әмиудің жұлдызы даңқлы Айым бар,
Мақтанышлы қызлар ауыл сайын бар.
Елдің даңқын жайған дүрданаларды
Тәриплеуден жалығар ма шайырлар!

Бириң салы егесіз Райгүл болып,
Бириң сүт сауасыз Оразгүл болып.
Бириң Фарида боп пәрман оқыйсыз,
Бириң ел бийлейсиз Бағдагүл болып.

Жай саласыз Марфа Бахина болып,
Алтын қолда гәўхар сахина болып,
Советкина болып ҳәрип тересиз,
Ақ сазан аршыйсыз Нәбийра болып.

Бириң Пашша болып наўқан тутасыз,
Бириң Айша болып бала оқытасыз,
Бириң Тилеубийке, Сапаргүл болып,
Халықтың ден саулығын гүл жайнатасыз.

Пердегүл боп «көк корабль» айдайсыз,
Айтгүл болып халық кийимин сайлайсыз.

Рәуия болып илим қуғалап,
Сахнада Тамара болып сайрайсыз.

Хөнер мектебинде Кийик болдыңыз,
Хызметте айланған ийик болдыңыз,
Бир қосықта айтыу қыйын бәриңди,
Бири-бириңизден бийик болдыңыз...

***

Жаным қурбан сизге, анаханларым,
Апа-қарындасым, жеңгежанларым.
Хәр күниңиз толып ығбал заўқына,
Шадлық пенен атсын хәр бир таңларың.

Тәбәссум сөнбесин жүзлериңизден,
Хеш ұақ жас тамбасын көзлериңизден.
Халық айланар болсын мұдам мақтанып,
Сизиң жүрип өткен излериңизден.

Бәхәр таңларының самалы сизге,
Рәңбәрең гүллердиң жамалы сизге.
Айдын жолыңызға дәрья-дәрья нур,
Алтын дәўранлардың заманы сизге!

1975-ж.

АННА КЕРНН АЛЛЕЯСЫНДА

Аяйман өз аллеясында
Өз Аннасын көрмеген шайырды.
Ең болмаса бир заман қасында
Қолтықласып жүрмеген шайырды...

Тек бир заман! Соның өзи де
Жетер өмир бойы жаныўға.
Сол да жетер шайыр жүрегине
Жазылмастай жара салыўға.

Тек бир заман – бир ғана нәпес!
Өмирди қанша сүйе алса жүрек,
Усы нәпес – оның оқ жетпес
Асқар шыңы болыўы керек.

Сол жазғы түн – сол айдын ақшам,
Сол илаҳий гөззаллық пайты
Тәкирарланса екен қайтадан,
Келсе екен және бир қайтып.

О, қанша жыл шайыр қайталап,
Күтти сол бир әжайып мәўиртти,
Айралықлар тоңдырды. Бирақ,
Шайыр оны, шаршамай күтти.

Қарға омбалап ол келип жүрди
Жекке өскен емен қасына.
Жазда Сороть бетке телмирди
«Онегиннің скамьясынан».

Уйқысы келсе, жүрек жарасын
Бир қус келип шоқый баслады.
Излеп кетти Кернн аллеясын
Самал қағып буйра шашларын.

Ганнибалдың бийик липалары
Аспан менен тиллесип сондай,
«Мийримсизлик қылма» деп бәри,
Құдай менен айтысып турғандай.

Ал сум тәғдир өжет шайырдың
Аллеясын созды узаққа.
Ушырасыўдан оларды айырып,
Дуз-несибин шашты жән-жаққа.

Кетти узайып муҳаббат жолы,
Кетти шайыр жүрип бул жолдан.
Из қуўған бир жоқшыдай болып,
Өз үмитин күтти ол алдан.

Гейде атлы, гейде арбалы,
Базда пияда жамғырға жаўрап,
Қуўды шайыр, изден қалмады,
Кетти елден шығынып аўлақ.

Өтти аллея жат жағалардан,
Кавказ таўларына уласты.
Алыс қалмақ далаларынан
Қара теңиз бойына қашты.

Гә кеңейип, гейде тарылып,
Гә батып, гә шаңды суўырды.
Бахшасарай фонтанларының
Көз жаслары менен жуўылды.

Өтти аллея алтын сарайдың да
Паркетлери үстинен суўдырап.
Даңк, хәмири Николайдың да
Ирке алмады шайырды бирақ.

Патша ашыўдан түтигип кетти,
Шығарды да фәзепли сестин,
Оқлап берип бир пистолетти,

Арқасынан қақты Дантестің...

Қара дәрья бойында қарға,
Төгілгенде шайырдың қаны.
Жаралы мәрт мухаббат сонда
Жатты сөнбей лапылдан жанып.

1969-ж.

ВЕНЕРАНЫҢ СКУЛЬПТУРАСЫНА

Сүүретінди қандай шебер салды екен,
Келбетінди қайсы ҳаялдан алды екен.
Қанша дәуір, қанша әулад қылғынып,
Сынған қолың қайсы жерде қалды екен?

Арыўлықта әрман етсе жан нени,
Сұлыў тулғаң өз бойына жәмледі.
Қолсыз мынаў журтты ийиріп турғаның,
Қолың болса қырасаң ғой хәммени.

Май, 1973-жыл, Москва.

ТИГИЛЕМЕН ҚУС ЖОЛЫНА

Тигилемен қус жолына
Қыял менен көк қанатлы.
Жұлдыз толы уллы дәрья
Ағып барар салтанатлы.
Сансыз жұлдыз, жалғыз айға
Мақпал түнде қарайман мен.
«Жерден басқа және қайда

Инсан бар?» деп сорайман мен.
Бул саўалдың ерте-кешли
Илим бир жуўабын табар.
Адамнан да ақыл-если
Бир мақлуқлар бар да шығар.
Онда ҳаял-қызлар тегис
Таққаны қымбатлы шығар.
Көзи төртеў, қолы сегиз,
Өзинше сымбатлы шығар.
Болса болар...Бирақ та мен
Соған кәмилдур ийманым:
Сулыўлықта Сениң менен
Бәслесе алмас олар, жаным.
Гөззаллықта жоқдур шегиң,
Теңи-тайың жоқ дүньяда.
Жуп алақан, қос билегиң
Сегиз қолдан-хәм зыяда.
Төрт көз бенен телмирте алмас
Еркеклерди өзине усап.
Жүреклерди өртей алмас
Сениң еки көзиңе усап.
Ол ҳаяллар сендей болып
Яр ышқында күйе алмас.
Еркеклери мендей болып
Шын кеўилден сүйе алмас.

1971-ж.

ШОЙДАНИЯ

Шойдания – шийрин жаслық дияры!
Көгершин қанатлы гөззал қыяллар
Саған ушар, Бирақ та ҳәр сапары

Бизди сеннен алыс әкeтeр жыллар.

Сениң бoстаныңа ким кирсе – шайыр.
Демек сенде текте шайырлар жасар.
Ақшам дарақларың силкинген сайын,
Мийўа орнына гәўхар жулдызлар шашар.

Мен хәм мәхәлинди журтларға усап,
Несип әйлеп бул бoстанда йoшқанман.
Жулдызларды «хан қызындай» уўыслап,
Арзыўлымның аяғына шашқанман.

Сонда қабағында жуп қумар көздиң
Ол жулдызлар сөнген әсте мөлдиреп.
Сол бир тәкирарланбас өспирим гездиң
Ләззетин еслесе елжирер жүрек.

Шойдяния – туңғыш мухаббат бағы,
Бағда жатқан жөнсиз соқпақлы жоллар.
Аңсағаным менен барсам деп тағы,
Бизди басқа жолдан әкeтeр жыллар.

***

Төбемде гүўилдер бәлент шынарлар,
Уйқысыз таңларды атырғанымда.
Не деп гүўилдесип турғанын олар
Айтып берер едим болсаң жанымда.

Булақлардың не деп сылдырлағанын,
Самал жумсақ лебин қайдан алғанын
Айтып берер едим мен саған, жаным,
Болағойғаныңда хәзир жанымда.

Шынар гүўилдиси, бүлбүл намасы,

Бәри тәрип етер сени шамасы.
Бир сырлы ышқының симфониясын
Бирге тыңлар едик болсаң жанымда.

Ай жүзер еслетип ақ дийдарыңды,
Түнгі салқын шертер кеуил тарымды,
Саған болған ышқы сағынышларымды,
Бәри айтар еди болсаң жанымда.

1975 ж.

СОҚПАҚ

Бағ ишинде жатқан жөнсіз соқпақта
Зиңрейіп узақ тостым жолыңды.
Урыдай алдыңды орап тоқтаттым,
Қарап алдымдағы оңлы-солымды.

Қумар көзің үрккен егиз қозыдай
Жаутақлады өрден-ыққа жууырып.
«Почтальонман, қорықпа қарындасым, хәй»
Деп хат бердим төс қалтамнан сууырып.

- Почтадан хат келмес мөрсіз, маркасыз,
Бизиң почтальон сен емес, бөтен.
- Егер хәзир алып қалмасаң сен қыз,
Хатты усы жерге таслап кетемен...

Қудай билсин хатта не жазылғанын...
Хәмме оқып, сени сөз қылмаспа екен:
Жерде адам, көкте жұлдыздың бәри,
Хәтте, қоңысыңның ийтине шекем...

Мурныңның ушына шығып ашыўың,
Аўыр сөзлер айттың, хатты алмадың.
Питпеди соқпақтан шығып қашыўың,
Арсыз почтальон да изден қалмады...

Сол бәхәрги кешти ойлайман хәр ўақ,
Сонда хаслан ойламапбыз-аў биз дым:
Бағ ишинде жатқан сол заңсыз соқпақ –
Басы екенін заңлы турмысымыздың...

1969-ж.

КӨЛ БОЙЫНДА

Қайтқан қусқа толып көк жийек,
Ыссы жаққа ушар тырналар.
Машинаға үйлерін тийеп,
Көл бойынан кетти шарўалар.

Ошақ түтер суў жағасында,
Кеткен оны ийеси таслап,
Бул ошақтың айналасында
Шай ишкенмен талай жамбаслап.

Ғарры шопан үйін жықты да,
Кабинаға отырды енди.
Қос бурымын қойнына тықты да,
Қызы жүктің үстине минди.

Жүк үстинде ийтин қушақлап,
Барар бизге шай қуйған сол қыз,
Қыз журтында қалған ошаққа
Қарап турман есиркеп жалғыз.

Көлде қуслар базары тарқап,
Ыссы жаққа ушып барады.
Жаслық дәуран отауын жыйнап,
Бизди таслап көшип барады...

1975-ж.

ТӨРТЛИКЛЕР

Биреулер кең пейилликке шақырар,
«Мендей хұжданлы бол» десип ах урар.
Сен базарға барып тыңлап көр: хәр ким –
Өзинде жоқ затты айтып бақырар ..

***

– Тил – бир дәрья, кеўил – оның сағасы,
– Ал, тис оның тарнауы ма, нағып тур?
– Шайнау емес тистің бас ұазыйпасы,
Ол сыртқа шығармай тилди бағып тур.

***

Тилден гәўхар жыйнауға да болады,
Тил ийесин аңлауға да болады.
Әфәнди айтқандай, тилдің ушына
Базда ешек байлауға да болады...

***

Билеги жууан биреу хәр жолыққанда,
Созған қолын қорқа-қорқа аламан.
Қолымды аұыртып қысып турғанда,
Билими жиңишкелигин сезип тураман.

***

Қар көрмедим Ала таудың қарындай,
Жарқырайды қысы-жазы арылмай.
Асқан арыў яр көрмедим дүньяда,
Хәр кисиниң өзи сүйген ярындай.

1976-ж.

ТӘРЕЗИ

Япырмай бала илим артып
Техниканың өсиўин-ай!
Мысқалды мың бөлип тартып,
Тәрезилер сөйлер бузбай.

Сәддақ оны соққанларға,
Кивернетик дәўирге даңқ!
Деген менен, тоқтаңлар дә,
Бир нәрсеге болдым ғой таң.

Ақылға уғрас келмейтуғын
Ислер ушырап қалар екен,
Тек адамды өлшейтуғын
Бир тәрези болар екен.

Үлгисин оның музейде көрип,
Күлип ишек-силем қатқан:
Қабактың түбин еки бөлип,
Кендир жиптен үш баў таққан.

Саз ылайдың кесегинен
Дизиўли тур өлшеў тасы.
Усыны да жыл есебинен

Мың жылдай соққан устасы.

Басқа қыйын сыры жоқ буның,
Илимнен жоқ ғәрези де.
Қойындай колхоз фермасының
Түсиуің шәрт бул тәрезиге.

Бар ма, жоқ па сорпалығың,
Гелле-бас сыйрақ, ишек қарын,
Таза гөшиң қаншалығын
Хеш қалпысыз айтар бәрін.

Тәрезибан тамаша халық,
Ишинен бәрін билип қояр.
Насбайын бир атып алып,
Муртынан ғана күлип қояр.

Әне соннан кейін барып,
Билесең анық салмағыңды:
Тас басарың болса танып,
Биледи ким болмағыңды.

Қой да жақсы-аў, жеңил келсе
Бағып-қағып семиртесең.
Ал сен бул безбенге минсең,
Түсе алмайсаң өмирде сен.

Тас баспасаң ебин-жорық.
Мандымайсаң урсадағы.
Тилиң менен орақ орып,
Қудайың тиреп турсадағы.

Даңқлы алым яки уста,
Болсаңдағы берен аттай,

Оннан кейин жүре бер тыста,
Мәжилiske басың батпай...

Ақылға уғрас келмейтуғын
Жәмийеттиң бар өз иси.
Жасасын адам өлшейтуғын
Халықтың қабақ тәрзиси!

1974-ж.

ГЕДЕЙЛИК

Дүньяда не жаман – гедейлик жаман,
Жүзиң төмен етип, қоймаслар аман.
«Атың шығып, абырайың артса да,
Биздей байғұсларға түспеди-аў саяң».

Деди бир әмеким аўылдан келип,
Тыңлай бердим оны зейнимди берип.
Ағайин азарда, безери болмас,
Аяп кеттим барып аўхалын көрип.

Бийшара ырастан әбигер тартқан,
Бир басына сонша машақат артқан,
Рузыгер машқаласын арқалап,
Мал табыў жолында жуўырып-жортқан.

Бес гектардан зыят хәўли-хәреми,
Бес сыйыр, отыз қой – малым дегени.
Бес мың түп ақ терек, бир ферма таўық,
Бес танаптай жоңышқасының көлеми.

Үй болып соларды бағады екен,

Тынбай жанын отқа жағады екен,
Ол да аздай, үйден жырылған уақта
Совхоз жумысына шығады екен...

Дүнья мал жигиттиң ақылын алған,
Ол қаралай өшип, өзеги талған.
Турмысында рәхәт жоқ, тыным жоқ,
Кийиниў, ишип-жеў дәстүрден қалған.

Хәўлиси айланған таўық қораға,
Өтирапы толған гүдшек, ураға,
Қат-қат гилем, кийиз арша үстинде
Бир төселмей жатыр изейханада.

Күн-түн жуўырады малдан күш алып,
Баллары оқыўдан «еки», «үш» алып,
Өрмекши аўына түскен шыбындай,
Жигит байғус қалған жипсиз тусалып.

Қурдас патлы еди, кеткен азып та,
Үйден, малдан бир шығалмай жазыққа.
Әкесиниң егип кеткен бағлары
Айланыпты мал байлайтын қазыққа.

Быйыл жигит бир қыдырып қалмақшы,
Бой тиклеп дүньяға нәзер салмақшы.
Москваға барғандағы мақсети,
Арзанырақ үш-төрт гилем алмақшы...

Гедеймен дегенин билмеңлер жалған:
Қоңысылар сыйлыққа «Жигулий» алған.
Бул «сорлыда» хәтте мотоцикл жоқ,
Телевизоры да көрсетпей қалған...

«Гезек пада» менен бағып жүр малын,
Малға пида етип бир шыбын жанын,
Шынында да аяп кеттим жорамның
Адам шыдамастай гедейлик ҳалын.

Айттым оған: Сондаймысаң еле сен?
Бул жүристен әжел жетпей өлесен.
Әкең куўмай кеткен дүньяны куўып,
Буның рәхәтин қашан көресен?

Дүнья куўып жаслай қәддиң дал болып,
Заманың алдында тилиң лал болып,
Абырай барда есинди жый, жоражан,
Өзиндағы кетпей турып мал болып...

1973-жыл.

ДАҢҚ АРБАСЫ

Даңқ арбасы гүпшекке зер жалатқан,
Бөгенегин көмкерген сап гүмиске.
Даңқтың жүгин тартыў ушын жаратқан,
Болмайды ол шаңлы жолға миниске ...

Аяғыңды пута тырнап, тас қыйып,
Өрмелейсең асқар таўдың басына.
Жол азабы қастын тигер қасқыйып,
Таў қарынан қыраў түсер шашыңа.

Хәмме қайтар машақатқа көне алмай,
Тек сен кеттиң шыңға аяқ басыўға.
Ақырында миндиң, журтлар мине алмай,
Етекликте телмирискен асыўға.

Бултлар аўнар аяғына бас урып,
Бирақта күн жердегидей қыздырмас,
Түсерликте киятырсаң мәсирип,
Аяқ талып, кирпичиңе муз турмас.

Киятырсаң түсерликте сен әсте,
Мәнзилиңе жетиўге аз қалды дә.
Көбинше сол көлик керек еместе,
Даңқ арбасын тартар сениң алдыңа ...

Журт гүлесип көтермелеп баратқан
Бул арбаның жолы дымнан жиңишке.
Марапаттың морт ағашынан жаратқан,
Жарамас ол жұмыс ушын миниске.

Баз биреўлер буны жақсы билсе де,
Тоздырар оны қуўып айдап дембе-дем.
Ямщик жаллап жол арбасын минсе де,
Пушкин жолға даңқ арбасын минбеген ...

ЕСКИ ЖОЛ ДӘРБЕНТИНДЕ

Ески жол дәрбентинде бир әжеп сарай көрдим,
Ғайры нағыс саўлатына телмирип қарай бердим.
Күндиз жуп қумыры отыр қыйраған пештағында,
Ақшамы пәнжиреден сығалаған ай көрдим.
Шаң басқан дәўирлер руўхы гүңгирлер гүмбезинде,
Бшқы дәртинен ғам шеккен көзлери қумай көрдим,
Шырша таста сулыў әрман нағыслы из қалдырған,
Устасы уллы ойшыл, кеўлин хатам тай көрдим,
«Қайсы шаның сарайы бул, қашан хәм ким салған?» деп,

Хәр өткән жолаушыдан ынтығып сорай бердим.
Биреулер жорамаллап, биреулер қысты ийнин,
Ақыры анық жууабын былай билдим, былай билдим:
Бул сарайды салдырған патшаны журт умытыпты.
Буны салған «уста куш» дер, – ертекке қолай көрдим.
Журт ядында қалған мәзи: Саадий бунда түнеп,
Патшаға гүрриң етипти жаңалығын талай жердиң,
Шараплы гүзеден шаның бас сүйегин танып Хайям,
Бунда бир рубаи тоқыпты, – өлмесликке сай көрдим.
Журт және есте сақлапты: бул – Наўайы жырлаған
Жети гүмбездиң бири – сәбғай сайяр көрдим.
Аязий дер, қол жаратқан гөззалықты мәңгиге
Тил жаратқан гөззаллық қорғап турардай көрдим.

(Сәбғай сайяр – «Жети ықлым» – Наўайының «Хамса»сындағы бес дәстанның бири. (И. Ю.))

ҒАРРЫЛАР

Аўылымның ғаррыларын сүйемен,
Хәр сөзине беререм бир түйеден,
Хәр биринде Жийреншениң ақылы,
Қалтасынан түртип турар нақылы.
Гүрриңлескенінде жалласып олар,
Хәр бири өзінше «фәйласуф» олар.
Олар сәл нәрсеге қанәәт қылған,
Олар асықпайды, асығып болған.
Ғаррылықтың, аўыр миннетли жүгин
Сыр бермей көтерип жүрисер бүгин.
Сөз қозғаса Адам атадан баслар,
Изин ай, жулдызға апарып таслар,
Айдан келип, мақтасар бул заманды,
Сиясаттан «оқытар» хәр адамды.

Не айтса да, өзи көргендей айтар,
Билмесе де, өзи билгендей айтар.
Базда қайыл қалсаң даналығына,
Базда күлкің келер садалығына,
Сөйтсе де, оларда терең мәни бар,
Ғаррысыз аўылдың қандай сәни бар?
Жаслар хызмет етип, төрінде күтер,
Сөйтип азаматлық сынаўдан өтер.
Егер сен аспанды турсаң да тиреп,
Аттан түсип, сәлем бермегиң керек.
Сонда ғаррылар қайтадан туўғандай,
Қуўанар белине белбеў буўғандай.
Жүрдек ешеклер үстінде ғаўқыйып,
Сөйлесип барар жолға зорға сыйып.
Бирақ аңламаған едим ҳеш бұрын:
Кеше аўыл жолында кешқурын
Көрдим базардан қайтқанын олардың.
Айһай, дым сийрексип барар олар дым...

1975-жыл.

МАРАПАТ УЙЫҒЫ

«Өр беттен көп жаңа каналлар алып,
Дәрьяда суў қайтты» десип атқанда,
Палўанияз аға қуўақыланып,
«Ғасла олай емес» депти ол сонда.

«Мақтаўдан қай нәрсе кетпейди азып?
Әмуди марапат уйығы тепти:
«Жәйхун дәрья, асаў дәрья» деп жазып,
Дәрьяны шайырлар қурытты» ... депти.

1976-ж.

ҚУЛПЫТАСТАҒЫ ЖАЗЫҰЛАР

(эпитафия)

^Көпирип көп жазатуғын шайырдың қулпытасындағы жазыұ:

Бул сонындай шайыр: ол хеш өлмейди,

(Тухымы көп нәрсе қалай өледі?)

Пушкин бул дүньяға енди келмейди,

Бирақ, мына шайыр талай келеди...

^Зықна хәм сақ адамның қулпытасындағы жазыұ:

Буның сақлығынан қудай сақласын,

Сыр сейфиниң гилтин жойтпастан кетти.

Кирзовой етикте сақлап ақшасын,

Өлерде өзине де айтпастан кетти.

^Ғыйбаткештиң бас ушындағы жазыұ:

Бул «домалақ арза» жазса, қорқыңлар,

(Дөхметинен көpler урылып кетти.)

Қоңысы кәбирлерде жатқан мархұмлар

Бул барғансоң қорқып тирилип кетти.

1975-жыл.

ЭПИГРАММАЛАР

Тәғдир көп кешигип жаратқан сени,

Сөйлегенде тилиң төсиңе түсер.

Адамзаттың хаслы маймыл экени

Сени көрген сайын есима түсер.

***

«Поэзия! Ол не? Алтын ба, дүр ме?
Болмайма олсыз да өмир сүрмеге?» –
Дер биреулер. Дурыс ғой. Жасауға болады...
Мәселен, хайуанлар ше? Жасамай жүрме?

АТЛАР

Атлар, – атлар! Алыс кеткен қыялдай,
Төрт аяқтан төгилген гүл хөнери!
Жулдыздай, дәрьядай, сулыұ хаялдай –
Тәбияттың йошлы дөретпелери.
Дойнақ пенен жазып дүнья тарийхын,
Планетаны дүсирлетип өттиңиз.
Үрkip дауысынан машиналардың,
Сахна артына шапқыласып кеттиңиз.
Адам жүрисиннен кәнәт қылмай,
Жууениңди бастан сыйырып алды.
Баяғы даурықлы даңқыңыз, ай-хай,
Енди тек шайырдың қосығында қалды.
Заман қатты кетти. Ете алмас қайыл
Оны хәтте лайнерлердің пәрұазы.
Жер танабын қанша қууырған сайын,
Сонша асығады болмай ыразы.
Ийең сени минбес жаяу қалса да,
Машинада оның ғәрези қасты.
Жолда авария аңлып турса да,
Олар мотоцикллерге жармасты.
Сиз тек мал атыңыз бенен бул күнде
Елден аулақ дүркиресип жүресиз.
Техас даласында, қырғыз жеринде
Поездлар дауысына кулақ түресиз.

Ал енди уллы той күни шаў-шуўлы
Бәйги хәм ылаққа шыққанда сизлер,
Адам намысы ушын қәйтп шабыўды
Ат намысы менен көрсетесизлер...

Әне, жылқы үйири көлге кулады,
Жаныўар бир жийрен қасқа тайыншақ,
Таң алдында не деп киснеп турады,
Жаңа туўған Шолпан жұлдызға қарап!

Атлар, атлар!
Мәңги досты адамның...

Июнь. 1974-ж.

НЕСИБЕҢ АҚ БОЛСЫН ҚЫСҚЫ ДАЛАДАЙ

Несибен ақ болсын қысқы даладай:
Қызыл түлки аўнап азанғы қарға,
Аяз күн қәхәри шағылысып нурға,
Кеўлиң – тай шапқылап шыққан баладай.

Кеўлиң ыссы болсын жазғы даладай:
Әрман теңизиндей булдырап сағым,
Суў хәм саяны ең сағынар ўағың,
Түн – рәхәт. Жұлдызлар парлап жанады-ай.

Өмириң жайнасын бәхәрги даладай:
Қара нөсер менен таўдан сай қулап,
Булт артында қызыл-жасыл айқулақ,
Инсан үмитлери гүллер даладай.

Ақылың кәмил болсын гүзги даладай:

Жантақ сөклеп, хаўа мумдай тынығар,
Кеўилиң әллекимди аңсап зарығар,
Төбеңде шырылдап торғай турады-ай...

АЯЗ ҚАЛА

Аяз қала – даналықтың қаласы,
Гөне тарийх саған ийек сүйеген.
Қыйратыўшы ўақыт пенен таласып,
Тас бүркиттей турысыңды сүйемен.

Тасың күйреп, топырағын тозғыған,
Сен билесең туралмайсаң мәңгиге.
Бирақ сениң басыңдағы боз думан
Уйып қалған уллы тарийх-әңгиге.

***

Археолог жигит Ленинградтан
Мың жыллық жазыўды оқыйды ядтан.

Қазып атырып бир ески қорғанды,
Көк шыршалап жазған тас таўып алды.

Жазыўды урыстырып оқыды әсте
Хәм бир гөне ертеқ сөз түсти еске:

«Ғәзеп пенен қайнап халықтың қаны,
Тахтынан тайдырды залым патшаны.

Хәм дүзде мал бағып жүрген пақырды
– Тахқа отыр, хан болдың» деп шақырды.

Сөйтп, хан көтерди шопанды олар,
Шопан-хан зор болып шықты геллеғар.

Зейнинде бар еди ақылдың көзи,
Хәр бир айтқан сөзи нақылдың өзи.

Халықты сорады соныңдай әдил,
Көз жасларын тыйды жетим хәм жесир.

Елди тазалады уры-ғарыдан,
Байыўлылар ушты таппай гөне там.

Ақша дәрья бойы гүлистан болып,
Ат шығарды кимсең Аяз хан болып.

Дәўлети бәршеден болды зыяда,
Әдалатлық даңқы кетти дүньяға.

Қоғадай жапырылып халқы сыйлады,
Туўрылықта теңи-тайы болмады.

Бийжөн көтермеди адамға қолын,
Ойлады ол асып-таспаўдың жолын.

Сөйтп, ол өзиниң хан сарайына, –
Бийик алтын тахтың қақ маңлайына –

Қазыққа қыстырып қойды ол бүгин
Шопан ўақта кийген жаман шарығын.

Хәм көк шырша тасқа жуўыртып нурды,
– «Аяз, шарығыңа бақ!» деп жаздырды ...

***

Қаланы жаў қамал етти бир ўақта,
Ел басына түсти тағы дәртли күн.
Ләшкер басы бир мәрт екен бирақ та
(Жаў да болса айтпай болмас мәртлигин.)

Бир бийикке минип алып ол адам,
Қоразланып буйрық берди даладан:
– «Биз келгенбиз еркек пенен урысыўға,
Қатынлар тез шықсын – деди қаладан!

Шашы узын, қысқа олардың ақылы,
Бир ақшамда кетсин олар мақулы.
Хәтте хәр бир хаял керек буйымын
Көтергенше әкетиўге ҳақылы».

– «Өйббей бала, жақсы жаў ғой, ҳаў мына!»
Деп хаяллар қуўанысып қалысты.
Затын түйип, тислеп алып аўзына,
Балаларын қолларына алысты.

– «Өлгениңнен аманлығың дым қызық,
Хай, бери кел, мин мойныма, балажан!»
Деп еркегин мойынына мингизип,
Барлық хаял шығып кетти қаладан...

Пах, шабазым, ақылыңнан-ойыңнан,
Яр айлансын сениң қәдди-бойыңнан!
Әттең бирақ соннан бери көп еркек
Түскиси келмей жүр жумсақ мойыңнан...

1974-жыл

СОНЕТЛЕР

(«Сорша» атлы сонетлер дүркиминен)

«Ол қайта тирилип келсе еди бир,
О, мен кирпич болып оның көзине.
Көрмеген иззетин көрсетип не бир.
Сыйлар едим шаң қондырмай жүзине.

Кешиккен солдаттай, келсе ол кирип,
Ярындай аймаһар едим-аў сонда» –
Дер адам адамды жерлеп атырып ...
Бул бийхуўда өкиниш ғой шынында.

«Қара хаттан» кейин келген солдат хәм
Жат көринер. Өлик тирилген гезде, –
Сүйиў түүе, жолай алмассаң оған.

Сол ушын суў қайтып ақпайды изге,
Бос өкиништен көре, бир-биримизди
Сыйлай билген әбзел биз тиримизде.

***

Жүз елиўге шыққан бир ғарры көрдим,
«Қандай бахытлы» деп параз еттим мен.
Излеп барып таптым хәм сәлем бердим,
Әлле неге қапа болып кеттим мен:

Бесте екен Бердақ туўылған жылы,
Өзи үш кемпирдиң басына жеткен,
Тарас Арал бетке қуўылған жылы,
Үш ул көрип, көлде ол талап еткен.

Үшеўи де қартайып өлди бирақта,
Заманлас, дос-яран кетти жыраққа.
Өзгерди әўладлар, өзгерди заман.

Ол түнерип қарар ғарры дараққа.
Ғарры шынар турар қурт жеп қуўраған,
«Гүўлеп турдым-аў – деп баяғы ўақта».

***

Әфәндиңи көрдим қәбирстанда,
Қәдимгише хошўақ, еле өлмеген,
Ешегин урлаған уры да бунда
Қанша аңлыса да еле келмеген ...

Ол жерде Өмирбек, суфы жолықты,
Пийри менен бир мазарды қарап тур,
«Бизиң жай пәкизе имарат болыпты,
Енди не кемис?» – деп оннан сорап тур.

«Енди кемиси тек өзиңиз, пийрим ...»
Дегенде пир туўлап, гүжирейтти ийнин.
Сол айтқандай бизиң Ағаш қуйрық та
«Қала болыпты-аў мынаў қойымшылық та»
Деген хәмелдарға: «Аўа сен келсең,
Қала хәкими де болажақ ..." деген.

***

Қулпы тасқа жатқан: «Бул жатқан мархум
Қырық күн өмир сүрген. Судья болған» ...
«Қәте оқып турған шығарман бәлким?»
Деп Әфәнди сорар жолаўшылардан.

«Қәте емес, бизде бар сондай дәстүр:
Өлерде хәммесин еске аласаң.
Өмириңдеги шадлы демлерди бир бир,
Өзиңше есаплап, шотқа саласаң.

Өмириңе есаплар тек сол күнлерди ...»

Айтты Әфәнди: «Бул даналық неткен!» -деп,
Нағайбыл елиңизде өлсем мен енди,-
Сизден илтимасым, айып етпең тек:

Қәбириме жазың: – «Байғус Әфәнди
Дүньяға келмей-ақ өлип кеткен» деп ...

***

Атомды кеселге ем етемен деп,
Талай доктор өз өмирин набытлар.
Дүньяны адамға кең етемен деп,
Сүңгир туңғыйыққа космонавтлар.

Инсан өз ақылына уғрас келместей
Тилсим менен ашар дүньяның сырын.
Базда өз өмирин елестирместен,
Гәр аўзынан алып қалар бир-бирин.

Адам қандай қыйынлықты жеңбес ол!
Дүнья билер оның ақылын, күшин.
Тек бир нәрсе ғана қолынан келмес, ол:

Өз жанын, өз өмирин аяй билмес ол,
Себеби, өзи ушын өмир сүрмес ол,
Адам өмир сүрер адамлар ушын.

***

«Шынар, сен қалайша бир жерде турып,
Үш жүз жыл жасайсаң? Үйретши маған!» –
Деп сорадым саясында отырып,
Шынар айтты: «Мейли айтайын саған:

Сен мени егесең ҳақ нийет пенен,
Ал мен жақсылыққа жақсылық ойлап,

Тек бәлентке ғана умтылып өсемен,
Инсанға сая хәм гөззаллық сыйлап.

Миллионлаған жасыл жапырақларым
Хәр таңда күн шуғласына шомылар
Хәм де бир-бириниң қағар шаңларын.

Пазыйлет дәрьясы тамырымды жуўар.
Қәлбине орнаса бул айтқанларым,
Адам да көп жасаў ушын туўылар.

1973-ж.

Ағаш қуйрық – бир атақлы лаққының лақабы. И. Ю.

ПАЗНАЛАР

Алмастайын қыл қаўасыз егелмей,
Мисли қатарласып ушқан ғаз барар.
«Жер астында ай баратыр» дегендей,
Хәрмаңлар, жапакеш полат пазналар!

Хәр салған табыңыз – бир шуўмақ қосық,
Болмас бир сөзинди алып я қосып
Сизди ысқан шадлы мийнеттиң йошы,
Өшпес из қалдырған дана пазналар.

Тракторлар оятып кең даланы,
Жаўқылдатып сизди иске салады.
Қуслар кейниңизде тойлап барады,
Бәхәр нурын жерге берген пазналар.

Дийқан иси толы алғыс, мәниге,
Өмир беретугын ырысқал дәнине,

Гүмис гилтсиз кең байлықтың кәніне,
Азат мийнет жалтыратқан пазналар.

Пуўы шығып жаңа жабылған нандай,
Жас топырақтың таныс хош ийиси қандай!
Жер бетінде толқын дөрөп атқандай,
Шымларды төңкерген палұан пазналар.

Жаңа үмит пенен жанын сүйинип,
Ғарам шөплер түп-тамырдан қыйылып.
Изиңизден ығбал дәни қуйылып,
Жер анамыз жүкли болар, пазналар.

Шым топырақ курсың жазып дем алар,
Жер бауырына сиңип сөнбес нур қалар.
Ертеңгидің ырысқы дәни ырғалар,
Сизлер жүрип өткен жерден, пазналар.

Инсан мийнетидің рәхәтин көрсин,
Ғәмме жерде ығбал урығы өнсин.
Жер бауырын тилсе тек плуглар тилсин,
Қуралды еритип, қуйсын пазналар.

1972-ж.

МЕН АБАЙДЫ ЯДҒА БИЛГЕН ХАЛЫҚПАН

(28-май 1971-жыл, Алма-Атада Абайдың 125 жыллық мерекесінде оқылған қосық)

Мен Абайды ядға билген халықпан...
Әмиў бойы туўып өскен топырағым,
Сизидің менен бир путақлас жапырағым.
Кеўлим ашық-ақшамы жоқ жарық таң, –
Мен Абайды ядға билген халықпан.

Шыңғыс тауда шыққан Абай жырлары,
Көп жаңғыртқан қарақалпақ қырларын,
Бердағымның қосығына қосылып,
Құлағыма бирге шерткен сырларын.

Көш артында асық ойнап жасымда,
Тарийхтан сәл кешеуіллеп қалыпбан,
Билим бар деп ескермепбен басында, –
Өлең сөзге өзим бирақ алықпан, –
Мен Абайды ядқа билген халықпан.

Бирге бастық тарийх жолын ақырын,
Қанша узақ жолы болса түйениң.
«Қарақалпақлар – даланың бас ақыны»
Деп айтқан ғой уллы Шоқан жийеним.

Бахыт излеп бир қәтепке жүк басып,
Бабалардың аты шаршап-шалыққан.
Дормбыраңа дуўтарым тур жупласып,
Жырласқанда жырыңа дым қанықпан,
Мен Абайды ядға билген халықпан.

Мине бүгин бахыт ели далаң тур,
Кең даланы кеңелдирген адам тур.
Жерің жақын «жәннет» деген уғымға,
Абай аға аңсап кеткен заман бул.

Дилмашсыз ақ қазақшаға қанықпан.
Күй тыңлайық, домбыраңды ала бар.
Сен Абайдың бирер сөзин умытсаң,
Мен айтайын, кел де меннен сорап ал.

Тегимиз бир ерис-арқаў шалысқан.

Мийрим сүтин бир емишектен емискен,
Тар құрсақта тай ғунандай тебискен,
Ханаласым қазақ ели, шарықлаң!
Мен Абайды аға тутқан халықпан.

28-май 1971-ж. Алма-ата.

КӨКШЕ ТАҰ

Арқада бир ел көрдим Көкше деген.
Тауларын қыз жүгиндей текшелеген.
Бундағы өскен адам, өзге жерде –
«Жәннет бар» деп мақтасаң көксемеген.
Кел жаным, сол Көкшеге мингизейин,
Төбеңди көкше бултқа тийгизейин.
Меннен басқа сүймеген ақ жүзинди
Таудың жупар желине сүйгизейин.

Журт көрмей-ақ Көкшени көп айтады,
Биреу келмей, биреулер кеп айтады.
Гүмис көлге шомылып шыққан адам
Жарты өмирге жасарар деп айтады.
Кел жаным, шайыр тили жетпегенди
Көкше тау көркем етип айтып берсин.
Сексен көлдің бирине бир сүңгип ал,
Менсиз өткен жасыңды қайтып берсин.

Көкшениң сулыұлығын көп айтады,
Биреу келмей, биреулер кеп айтады.
Буұрабайда бир түнеп шыққан адам
Ашық болмай кетпейди деп айтады.
Кел, сәулем, тарттым саған көк кемени,
«Жумбақ таста» қалдырма жекке мени.

Сыйлай бил басқалардың барлығында,
Ашық болсаң сүйегөр текте мени.

Бул тауда қойлар булттай көшеди екен,
Бахыт дәни бийдай боп өседі екен.
Көкше таудың қымызын қанып ишсе,
Дауасы жоқ дәртке ем түседі екен.
Кел жаным, қимметіңнен байығайын,
Қазақтың бал қаймақлы шайы тайын.
Бал бармақты батырып қуй қымызды,
Өзің жазған дәртиңнен айығайын.

Бул Көкше тау Сәкенге сырлас дейді,
Қазақтың музасына Парнас дейді.
«Оқ жетпеске» өрмелеп шыққан адам
Шынтласа шайыр болмай қалмас дейді.
Кел жаным, Айна көлде күтейін мен,
Сулыұлықта садаған кетейін мен.
Тырмасып шайырлықтың көк шыңына,
Өлгенше сени жырлап өтейін мен.

Тас сынығын әкеттім Сырымбеттен,
Бунда даңқлы жийенім Шоқан өткен.
Оны тапқан апамнан айнанайын,
Қазаққа сондай улды сыйлық еткен.

Жазғы кеште шомылып зер қуяшқа,
Ақша кийик турады тик жар таста.
Ақ қайыңлар бий бийлеп атырғанда,
Аңсап көрген ашықлар ойнамас-па!
Кел, сүйейін мухаббат көлі болып,
Кетегөрме көлде суу пери болып,
Ауыл сырты аулақта сырласайық,
Сен Ақтоқлы мен Ақан сери болып.

Бул жерге келсе биздей киси келгей,
Мухаббатқа қай жанның күши келгей?
Ким сениң ығбалыңды күнлер болса,
Илайым «Оқ жетпестен» ушып өлгей.

Көкше тау. 10-сентябрь, 1972-жыл.

Парнас – грек мифологиясында шайырлық йош тауы. (И. Ю.); Атақты демократ илимпаз Шоқан Ыәлийхановтың анасы қарақалпақ қызынан тууылған (И. Ю.)

ҚАЗАҚСТАН

Қазақ ели ханалас халық дедик,
Әтир гүлин Әмиўдин алып келдик.
Алтын күннің сынығын аспандағы
Шарайнадай кеўилге салып келдик.

Байлық, дослық, ән-күйдің үлкесінде,
Миллион жулдыз жымыңлар бир кешінде.
Тоқсан сегиз Бельгия сыйған жердің
Кеңлиги бар кеўлинде, иргесінде.

Алтын дән теңизиндей тың гүрлеген,
Алма-ата алтын сарай гүңгирлеген.
Абайдың әрманлары иске асып,
Қурманғазы мың күй боп гүмбирлеген.

«Ленин» деген уллы сөз озал бастан
Кеўлимизге күн болып орналасқан.
Байқоңыр старт берген корабллер
Аспанда ай-жулдызға аманласқан.

Қарағанды, Темир тау-озық устаң,
Балқаш жазар даңқыңды таза мыстан.

Миллиард пуд бийдай болып, ғазийнеме –
Қуй саўлап, тың патшасы Қазақстан!

Қонаққа кеўлиң ашық, төр кең болсын.
Жети ықлым жайғасар жер кең болсын.
Азаў қазақ ағайын, аманда бол,
Келешегің Көкшедей көркем болсын!

Сентябрь, 1972-ж. Алма-Ата.

ҚАЛТАЙҒА

(Хәзил)

Егер де сен тың болғанда,
Айдалмай дән болар ең.
Кемпир қуяш кун болғанда,
Булт жолатпай турар ең.

Тың да емес, күн де емес,
Қалтай болғаның мақул.
Мың қайғы бир ис питирмес,
Күлип қалғаның мақул.

Бала деген жылап түсер,
Туўылғанда енеден.
Сен дүньяға келгениңде
Күлип түстиң билемен.

Күл, қарындас комедия!
Күлки малы өрбисин,
Шурт минезли саран дүнья
Емлеп алсын нервасын.

Декабрь, 1967-жыл.

Қалтай Мухаммеджанов – қазақтың белгилі кәліпаз комик жазыушысы. (И. Ю.)

МЕН СҮЙЕМЕН ҚЫРҒЫЗДЫҢ АЛА ТАҰЫН

Нық тартып ақ боз үйдің үзик бауын,
Тәбият тойлап атқан гүрең ауыл...
Адамзаттың бир бийик әрманындай,
Мен сүйемен қырғыздың Ала тауын.

Кеулімде мен Тоқтағыл, Шыңғыз болып,
Қыялым гүл тереди бир қыз болып,
Ала тау, сени көрсем қуғаннан,
Кете жазлап тураман қырғыз болып.

Өйткени, бул таулардың хәр төбеси,
Тууысқанлық, дослықтың «нар төбеси».
Жасасын Ала тауды бийиклеткен
Қырғызлардың ленинлик мәртебеси!

Тау берип, ырыс қымызын ақтырар ма,
Ол тауды ығбал нуры жақтырар ма,
Жер сулуы, ел бахыты егиз келип,
Гез келгенге бул бахыт таптырар ма.

Бетонды асау суға ноқта қылған,
ГЭСлери тоқ жууыртқан Тоқтағулдан.
Жылқысы суға қоса жұлдыз ишип,
Қойлары тау бултындай ақтарылған.

Тууысқан ел бахыты зейин ашып,
Шың басында қуяшқа жақынласып,
«Жасасын жаңа заман, жаңа адам!»

Деп бақырғым келеди кеўлим тасып.

Заманларда түрлі көз қарас болып,
Не дәўирлер өтпеди талас болып.
Ала таў, мыңлап жыллар қырғыз сени
Қорғаған құдиретли Манас болып.

Тар кешиўде қарсы алып талай жаўды,
Халық таўдан, таў халықтан пана таўды.
Қырғызды тәғдир таслап кеткенде де,
Қырғыз таслап кетпеген Алатаўды.

Бул таўлар енди көрсең бағы бостан,
Мәңгилик бахыт, шадлық отар басқан.
Таўға жағып коммунизм шамшырағын,
Гүркирей бер, советлик Қырғызстан!

Аларша суў гүрилдеп тасар екен,
Атлы қыздай сыңқылдап қашар екен,
Ала таў, неге сонша сулыў десем,
Қырғыз деген сулыў халық жасар екен.

Ала таў, сен дүньяда бир екенсең,
Таў болып уйып қалған ыр екенсең.
Қулап кетпей сени қәйтпеген тур десем,
Қырғызларға сүйенип тур екенсең.

Фрунзе. Сентябрь, 1975 ж.

САНАТ

Күшли болсаң жердей бол.
Бар нәрсени көтерген.

Таза болсаң суўдай бол,
Бәрин жуўып кетирген.
(Қырғыз санаты).

Кеўил деген жаман зат.
Таў болсам деп турады,
Нәхәнликте хәммеден
Ғаў болсам деп турады,

Кеўил деген жаман зат,
Дала болсам дейди ол.
Қартайғанда қайтадан
Бала болсам дейди ол.

Кеўил нени күсемес?
Бүркит болып уяда,
Қус баласы қонбаған
Қонсам дейди қыяға.

Қой баласы шөп отлап,
Енапатқа семирер.
Кеўил деген сондай зат,
Марапатқа семирер.

Кеўил деген кеңейсе
Кең сарайдың өзи ол.
Кеўил қурғыр тарайса,
Бир тебеннің көзи ол.

Кеўил қусы йошланса,
Жулдызларға ушар ол.
Кеўил көзи жасланса,
Жапалаққа усар ол.

Кеўил күни қызарса,
Таўдың тасын жибитер.
Жүреклерде муз турса,
Сол музды да еритер.

Кеўил қурғыр музласа,
Басқаларды тоңдырар.
Кеўил гүли жайнаса,
Шөлге бостан қондырар.

Сәл нәрсеге қылтыйып,
Шамырқанып туратын,
Кеўил деген не десем,
Насбай екен бир атым.

Айнадан қатты нәрсе жоқ,
Сәл нәрседен сынар ол.
Кеўилден пәтли дәрья жоқ,
Сәл жерде тынып қалар ол.

***

Дәўран деген бир жорға,
Сүре алған сүрип баратыр.
Нәпси деген бир дорба,
Таўлар сыйып баратыр.

Нәпси деген зоң ғарға,
Тояр күни болар ма.
Размерсиз бир дорба,
Толар күни болар ма!

***

Кисилерди қыйнайсаң,
Ўа кисилик-кисилик!

Өз ханаңа сыймайсаң,
Сәл нәрсеге исинип.

Үлкенсип жүрип хәммеден,
Ушалмаған кисилик.
Аттан түссе, зәңгиден –
Түсеалмаған кисилик.

Әп-әнейдей көзлериң,
Алаўратқан кисилик
Тәкаббырсып, тиллерин
Лалаўлатқан кисилик.

Әззиге үйип қабағын,
Шалқайып кеткен кисилик.
Күшлини көрсе, аяғы –
Қыйсайып кеткен кисилик.

***

Жыйнап-жыйнап гийнени,
Жипке дизбе ийнени.
Досларыңа өкпелеп,
Түйе қылма түймени.
Сайып-сайып сыртынан,
Күлме адамның артынан.
Зар боларсаң достыңның
Көшип кеткен журтына.

1975-жыл.

НАРЫН

Таўлардың карнизине өрмеледим,
Булт серпип қолларымды сермеледим,
«Қудайдың дачасына» қоныс басқан,
Мен бундай сулыў елди көрмеп едим.

Еситкенди көз көрди анық болып,
Қарасам таў суўына қанып болып,
Кеўлимнің тыныш жатқан көллеринде
Қосықлар ойнап кетти балық болып.

Байқасам, излегеним усы екен,
Ақ мәрдің ақ шатырлы қосы екен.
Суў деп мениң ишкеним Суўсамырдан
Суў емес, шайырлықтың йошы екен.

Ойда гүл, қырда көк шөп, таўда қарын,
Ақ Нарын, аппақ Нарын, сулыў Нарын,
Бир ишкен суўындағы қосықларды
Мен жазып таўсалмаспан быйыл-жарын.

Ел аўзында ертексең – нақыл елсең,
Шетиңнен шайыр елсең – ақын елсең,
Ысық елсең, өйткени басқалардан
Сен күнге төрт шақырым жақын елсең.

Көриўге сени инкар аты халық,
Жазарма едим таўыңда жатып алып!
Бул жерлердің сүўретин қалаларда
Үй төрине илдирер сатып алып.

Халқын айтсаш ақ кеўли атқан таңдай,
Ўатанға, партияға садық сондай,
Келеси бес жыллықтың есабынан
Еңбек етип жайнаған жазық маңлай.

Нарынның қыз-келини зийрек келер,
Ийне тиксе нағысы ийрек келер.
Қошқар менен Жумғалдың жигитиндей
Азаматлар дүньяға сийрек келер.

Несип айдап Нарынға келип қалдым,
Кеўлиңди туўысқаным, билип қалдым.
Басыңнан ақ қалпақты алған ўақта,
Жүзиңнен қарақалпақты көрип қалдым...

Таярсаң сен жазында, қысында да,
Қонаққа жан-жүректі усындабаға,
Азамат Азияның бул дәстүри
Өлмейди коммунизм тусында да.

Қонағына бас қойып семиз қойдан,
«Қонақ қәде-күй тарт» деп қомуз қойған,
Еки сулыў күлимлеп есик ашса,
Еки сулыў ет тартып, қымыз қуйған.

Бул бахыт, ата-баба көре алмаған,
Қойларың семизликтен өре алмаған.
Бүгинги шопан сүрген дәўраныңды
Бурында бай, манаплар сүре алмаған.

Аман бол жаның болып, малың болып
Жүзиң жарқын, наныңыз қалың болып,
Жасай бер ел жақсысы, ханаласым,
Гүллей бер жер жәннети Нарын болып!

Сентябрь, 1975-жыл, Нарын.

*Түсиниклер: ыр – қосық; ақ мөр – қырғыздың ел аўзында ертеке болған сулыўы,
қомуз – домбыра. (И.Ю.)*

СӘЎБЕТ

Суйинбай Ералиевқа

Ақ қалпақлы қырғыз ғаррыларындай
Таўлар сәўбетлесер көл жағасында.
Дәрьялар гүркиреп,
Самаллар тынбай,
Гүллер сәўбетлесер булақ басында.
Бой тасалап барып таўларға күнде,
Сол сәўбетке тынбай қулақ салыпсаң.
Биразлар гүңкилдеп жерде жүргенде,
Сен өз бийигиңе минип алыпсаң.
Ыссық көлге ақшам шомылыў ушын
Жулдызлар жылыслап түсер бийиктен.
Тастан тасқа ырғып,
Салқын суў ушын
Булаққа урланып келер кийиклер...
Сендағы бир заман түс бийигиңнен,
Еки йош периси көлде дем алсын.
Дослық сәўбет атлы сырлы шәшмеден
Көңил кийиклери суў ишип қансын.
Уршықтай зырлаған Жер дағы жетим,
Дослар әнжамын ес биледи дейди.
Жулдызлар да шайырлардың сәўбетин
Өзине жубаныш көреді дейди.
Кел, бир сөйлесейік рәхәтке батып,
Үркер тәрзиге таялғанынша.
Тас қалап, ошақты жақтым мазлатып,
Отырайық қуслар оянғанынша.
Сәўбет не хаққында болса да мәйли,
Дос қулағын түрсе, сөйлемшек хәр ким,
Сөз етип таўларды, Пушкинди, айды,
Жаңа қосықлардан оқырмыз бәлким.

Ал сонда стильлер... (Ах, бул стильлер!),
Еки үйирдин асау айғырларындай
Бир-бирин жатырқап, ийискеп, киснесер,
Көрмедим сетемшил мақлуқты бундай...
Интимағын гүллән адамзатлардың
Тилеймен хәм сағынаман мен өзим.
Сүйемен бирақта үйир атлардың
Бир бирине мас келмеген минезин.
Сүйемен, олар өз үйирин қызғанып,
Хәтте жылқыманға айбат шеккенин...
(Қызық болармеди тауларға барып,
Тек бир түрли гүл урығын сепкениң?!...)

Сениң тауларыңда,
Мениң даламда
Сен хәм биз шайырдың соңы емеспиз.
Зор шайырлар келер әйне заманда,
Бирақ биз хәм еки айналып кемеспиз.
Үстимизден өтер уллы Қус жолы,
Шәўкетли жулдызлар мириадасы,
Дәўиримиз уллы ислерге толы,
Бәлент пәрўаз етер кеўилдің қусы.
Өзин қан кешкен сол қырғын урыстан
Адамзат сабылып шыққаннан кейин,
Парахат турмыстың мәнисин дурыслап
Уқты пүткил тереңлигине дейин.
Планета киширейип ойыншық шардай,
Жайғасты инсанның кеўил ханасына.
Пүткил дүнья бир питпеген минардай,
Айланды қурылыс майданшасына.
Бийиктен көриўге гөззал келешекти
Минар тиклеп атыр дүнья еллери.
Тилге түспей, бул қурылысты ирикпекши
«Жаңа Вавилонның» тил билмеслери...

Тәбият қушағында, оттың басында
Дослық сәўбетлерге хәмме де ашық.
Бирақ усы уллы истен ырасында
Адамлар кете алмас жырылып қашып.
Сонлықтан адамлар тәбият ананың
Булағына шөллеп, сағынса шөбин
Қушырлана жутып таўдың самалын
Оқыр ынтығысып ырыңды сениң.
Жақсылық оятып қосығыңның күши,
Жулдызлар жылыслап түсер бийиктен.
Тастан тасқа ырғып салқын суў ушын
Булаққа урланып келер кийиклер...
Сонда қуўанарсаң шайырдың сонша
Басқалар сезбеген ләззетин татып...
Кел, достым, таў қусы оянғанынша
Бир сәўбет қурайық рәхәтке батып!

Фрунзе, июль, 1973-жыл.

Ыр – қосық (қырғызша) (И.Ю.)

СОҢ КӨЛДЕ

Бермес едим он көлге,
Көл ийеси мен болсам,
Көл сулыўы Соң көлде
Мен болсам да сен болсаң.

Таң атқанда оянсаң,
Көл суўына шомылсаң,
Аққуўдай боп тарансаң,
Қапталыңда мен болсам.

Қосықлар келсе дөреўге,

Қалсаң көлде түнеўге,
«Сүйемен» десең биреўге,
Сол биреўиң мен болсам.

Болот болсам жылқы айдар,
Тартып алсам Жантайдан.
Сулыўлықта халық айтар
Ақ мөр менен тең болсаң.

Төртеў қалсақ аўлақта:
Самал ессе таў жақтан,
Соң көл менен сол ўақта
Сен болсаң да мен болсам.

Соң көлдиң жаўған қарында,
Жаслығымның барында,
Қалар едим Нарында,
Егер жаным сен қалсаң...

1973-жыл.

*Ақмөр – халық аўзында ертеқ болған сулыў қыз, жылқыман Болот – оның ашығы
(И.Ю.)*

АЛАРША

– О, таў суўы, неге бәрхама
Шала өкпе болып шабасаң?
Көксинди сен қыя тасларға
Урып,
Урып,
Урып ағасаң?
– Мен тәкаббыр сулыў қыз едим,
Жигитлерди мисе тутпаған.

Бир жигитке мен былай дедим:
«Кет жоғал сен, көринбе маған!»
Жигит мыйық тартты бир күлип,
Басқалардай ашыўланбады.
Қыз кеўлиниң соншелли бийик,
Сонша нәзиклигин аңлады.
Хәм еситтим алыс таўларда
Қорғап мениң қыз намысымды,
Жалғыз қарсы шығып жаўларға,
Мени ойлап жүрген деп муңлы.
Көрдим сол жигитти түсимде:
Жараланып қулапты аттан,
Ондай болып мени хеш ким де
Сүйе алмасын мен аңламаппан.
Бир басына аўыр күн туўып,
Жатса керек далада қашшан.
Сол жигиттиң жарасын жуўып,
Сол жигиттиң бир шөлин бассам.
Сол ушын да секирип жарға,
Өрден ыққа қарай шабаман,
Ақ көксимди қара тасларға
Урып,
Урып,
Урып ағаман.

Сентябрь, Фрунзе. 1975-жыл.

Аларша – қырғыз елиндеги бир таў дәрьясы. (И. Ю.)

ҚЫРҒЫЗ ГАИ ЕРКИНГЕ ЧЕСТЬ БЕРЕДИ...

*Шайыр достым Еркин Ұахидовқа, Қырғызстанда совет әдебияты күнлери таў
жолларында болған дегшипелерден
Қырғызға поэзия жүгин тасып,*

Алатаўдың басынан көш келеди.
Баллар жолда «дослық» деп қыйқыұласып,
ГАИлер жолда Еркинге честь береді ...

Өз «Волгасын» өзи айдап бизиң Еркин,
Ташкенттен Ыссық көлге тартты бир күн.
Көл бойында қаўышып музасына,
Қосық жазсам деп шулғыр кеўил ширкин.

«Даешь Ыссық көлим!» деп зытып қалды,
Дослары Фрунзеден күтип алды.
Таң ертең Рыбачиге кирер жерде
Шайырды ГАИлер ғана тутып алды.

Еркин айтты: «Кешириң, ақынман» деп,
«Қырғызларға мен сондай жақынман» деп.
ГАИ айтты: «буздың жолдың қағыйдасын,
Ақынжан, айырылдың ба ақылдан?» деп.

Еркин айтты: «Хәўескер шофер едим,
Керек десең бир қосық оқыр едим» ...
ГАИ айтты: «Постта турып, жол үстінде
Қосық тыңлап, мен аўыш соқырмедим.

Басқаларға оқырсаң ал оныңды,
Биз билмеймиз мырзаңды, бароныңды.
Ақын тўе, Айтматов болсаңдағы
Пырт етип тесемен талоныңды.»

Еркин айтты: «Барма өзи ақылларың
Сонша неге кес-кеслеп қақылдадың.
Қырғыз, өзбек ултлары туўысқан ғой,
Сыйлайды бир-бириниң ақынларын».

ГАИ айтты: «Даўыл турса булт болмайды,
Бул дәлийлиң кеўлиме гилт болмайды.
Биз ушын жалғыз заң – жол қағыйдасы.
ГАИ лерде хеш қаныңдай улт болмайды»...

ГАИ, сөйтип, роторды шешип алды,
Шайырдың жаяў қалмай неси қалды,
Еркиннің айтқанына қулақ аспай,
Талонын «пырт» еткизип тесип алды.

Алатаўдан ыр жүклеп көш келеди,
Көш тартқанлар ГАИлерден сескенеди,
Сол ГАИлер бүгин қырғыз жолларында
Күлимлеп Ыахидовқа честь береді.

Еркин айтты: «Бармысыз, жолдың шоңы,
Еле жолда турсыз ба аңлып мени.
Бүгин маған танымай честь бересең,
Есинде ме тутқаның былтыр, қәне!»

ГАИ айтты: «Танығансоң тоқтап қалдым,
Хүрметлеп сағынғаннан жоқлап қалдым.
Өзбектиң сиздей үлкен бир шайырын
Сол сапар авариядан сақлап қалдым.

Хош келипсиз бизге узақ жолдан асып,
Туўысқанлық сезими асып-тасып,
Сизлер қырғыз елинің жүрегінде
Қайсы жолдан бармаңлар, – бәри ашық!

Шайырды халық сүйип, ескереди,
Алатаўдан ыр тартып көш келеди.
Жол ашық ақын дослар, жақын дослар,
Қырғыз ГАИ Еркинге честь береді!»

1975-жыл, 18-сентябрь, Жумгал жолында.

Қосықтағы қырғызша сөзлерге түсиник: Ыр – қосық, шоң – үлкен, улт – миллет, ақын – шайыр, Ш. Айтматов – атақты қырғыз жазыушысы. (И. Ю.)

БӘХӘР ҲӘМ СЕН (ҒӘЗЗЕЛЛЕР)

Жуп қуралай көзлеңди наз уйқысынан оят, Уйқысын ашсын, оларды гүлзар ишинде ойнат. Наўайы.

Яр, оян наз уйқыдан, таң сәхәр болып қалды,
Және Әмиў бойында, нәўбәхәр болып қалды,
Жарқылық, әтшөк шақырды аўыл сыртында ақшам,
Бизге үәдели айында бәхәр болып қалды.
Егис әнжамындадур Хорезм, карақалпақ,
Дәўлетли тәрғайында бәхәр болып қалды.
Елликте қайнап шөлқуўар елдиң мийнет заўқы,
Беруний, Шымбайымда бәхәр болып қалды.
Қой-жанлық көк қуўалап, жуўсан жупары аңқып,
Қызыл қум жайлаўында бәхәр болып қалды.
Кийиклер қуралайлап Үстирт шөллигинде,
Саманбай тоғайында бәхәр болып қалды.
«Бәхәр шықсын» деп аязда көп қойдың Аязийди,
Енди мине Ибрайымға бәхәр болып қалды.

***

Сахыбжамалым, кеўлимниң қусын аўлап алып кет,
Қырмызы гүллер ашылды, орып баўлап алып кет.
Хафиз емеспен, берерге Самарқанд, Бухарам жоқ,
Хусни темирләниң менен өзиң жаўлап алып кет,
Кимдидур алып кетсең айдын Арал бойына,
Умийдиўарман, мени журттан аўлақ алып кет.
Күншығыста күн ашық азат жамалына сениң,
Дуўтарыңды бир шертип, тамбурыңды шалып кет.

Тентирер ақшам самаллар сағынып дийдарыңды,
Мен күткен тал астына жолың түсеп барып кет.
Сениң бийписентлигиң батар шымбайыма,
Бийрәхимлик жараспас, бир мийрибан болып кет.
Аязлы көз қарасың аязлатты Аязийди,
Жыллы нәзериң менен көз қыйғың салып кет.

***

Лутфыңнан жарлықлап, Лутфий болсам әжеп емес,
Ийип илхамың йошы, ий болсам әжеп емес.
Жети жуп бийе байлап сабатқа қымыз ушын,
Жолыңда ақ туұырлықлы үй болсам әжеп емес.
Умытқың келсе хәм мени, жети бәйит сөз болып,
Кеўил дәптериң ишинде қалсам әжеп емес,
Әмиў бойлары билер қолыңның шарапатын,
Шигит сеўип, алтын терип алсаң әжеп емес.
Сол шарапатлы қолың қалса алақанымда,
Жаслық даўран үйине қайта барсам әжеп емес,
Сениң илхәмиң, демек заман йошы, бахыт сазы,
Парнас таўына өрмелеп шыға алсам әжеп емес.
Ығбал гүлиңе түскен Аязың маған тийсин,
Қолың жылытар от болып жансам әжеп емес.

***

Нәўбәхәр келип, ашықларға даўайы болды,
Жер жәхән жасыл кийип, аспан ҳаўайы болды.
Хәр жигит өзінше Фархад, хәр қыз өзінше Шийрин,
Хәр кеўил шайырлықта қудды Наўайы болды.
Ышқыңнан Әмиў тасып, қайтадан болды Жәйхун,
Қуыйнлар қаңбақ қуўып, шөлде жабайы болды.
Өткинши булт өкпесин қолға алып, ызғысып,
Қызғалдақлар қан жылап, ышқы гедайы болды.
Сен, алтын далалардың шаҳла көз хұкимдары,
Шөлди бостан етсем деп жаның пидайы болды.

Өңиринде жулдыз жанар, жүзинде ай сәулеси,
Ел кеули – хүрмет тахтайы, иззет сарайы болды.
Бул бәхәрде бир қайырылып бақпадың бизге бирақ,
Билмедим, Аязийдиң недур гүнайы болды!

***

Жулдызлар уйқыламас мудам таң атқанша,
Ышқыдан бийдар адам таң атқанша.
Жаныңа тийсе сақрайы қосықларым,
Оқыйын Физыұлыдан таң атқанша.
Лекин хәр заманның өз саз-сәўбети,
Ким хәзир ғәззел тыңлаған таң атқанша?
Салып ығбалдың алтын бесигине,
Тербетер сени заман таң атқанша.
Ал, мен үйиңнің артында тал менен
Ақшам көгерип тураман таң атқанша,
Өзиңнің уйқың қатты, ийтиң сергек,
Жолатпас мени саған таң атқанша.
Алмаған өшиң бар ма бул Аязийде,
Сонша қаст етип маған таң атқанша!

***

Жигитлик майдан тарқаса, мәрдана болалмаспан,
Басқаға саған болғандай пәрўана болалмаспан.
Дәрт сигаретин шегип, түнлерде бағ гезсемде,
Дәртиңнен Мәширепке усап дийўана болалмаспан.
Сен бийгана тутсаң да бизден назырқанып,
Кеўлимде сеннен хасла бийгана болалмаспан.
Қәстелер исенбесе буйырған ем шыфасына,
Хәким Лукман болсам да дәрмана болалмаспан.
Сеннен өткен енди сол он сегиз гүл мәўсими,
Мен хәм жигирма бестеги бир бала болалмаспан.
Еле хәм көплерден бирақ самалың патлы, дилбар,
Сахыпжамалым, сенсиз йошлана алалмаспан.

Түспесин ығбал гүлиңе хәргиз қазан Аязы,
Зәрре ынжылсаң мендағы мәстана болалмаспан.

***

Ким айтты: «сеннен бұрын сулыў дүньяда болмаған?»
Болған, бирақ бақ-дәўлети бундай сирә да болмаған.
Сендеги бул ығбал-дәўран, сендеги бул ықтыяр
Тилла көшкили Сәнем, Нәдирада болмаған.
Даңклы мийнет, жаслық шырай, хош қылықлы қулқыңа
Кимлер аңсары аўып, жаны пида болмаған!
Хәр жұлдыздың өз жилўасы, хәр сулыўдың өз көрки,
Нәзеримде бирақ бәри сеннен зыяда болмаған.
Бир мыйық тартсаң, соған ишпей-жемей болдым мәс,
Аңласам, хеш бир жигит мендей сада болмаған.
Шийринлик болмас жемисте инсан ышқындай татлы,
Муҳаббат ийрими теңиз я дәрьяда болмаған,
Сөзлер қәлемге жалынар «мени жаз», - деп сол нигарға
Сени десе Аязийдиң гәпи ада болмаған!

***

Саялы дарақ дейди, саяңызды көрмедим,
Жемисли бир бақ, дейди, мийўаңызды көрмедим,
Қаншалар уйқысызлыққа гирипдар болды сен деп,
Шифалы дәрмақ дейди, шифаңызды көрмедим.
Гөззаллық дүньясы деп, журт мақтар химметинди,
Мен өзим лекин зәрре пайдаңызды көрмедим,
Ышқыдан пайда излемек, әлбетте, болар әбес,
Сонда да гүл болмаса хәм гияңызды көрмедим.
Көплерге унасада сен деп питкен ғәзеллерим,
Бир жыллы назер аралас бахаңызды көрмедим,
Шын сүйсең – азабы шийрин, заўқы-сапа деседи,
Хижраныңды көрдим, заўқы-сапаңызды көрмедим.
Көп кеўиллерге түскен нурыңызда шегим жоқ,
Лекин Аязийге түскен шуғлаңызды көрмедим.

***

Сүйсең, жақсылар улуғы мен боларман,
Сүймесең, жигит қунығы мен боларман.
Тасқа питкен бир гүл көрсең жолыңда,
Сол лала гүлдің урығы мен боларман.
Сен бийдар жатсаң ақшам ышқы Фурхатынан,
Сығалар айдың сынығы мен боларман.
Жылқысыз жайлауда жатса алдында
Жылқыманның бир қурығы, – мен боларман.
Соқпағыңды тосса тау арасында
Бурқыған суудың тынығы, – мен боларман.
Кеуіліңнен шығып егер унаса саған
Қайсы жигиттің қылығы, – мен боларман,
Сабыр дамла «сабыр қыл» деп кеткен Аязийге,
Болмаса сабырсызлардың шойдығы мен боларман.

***

Жанғандай таң шуғласы ханатлас көйлегінде,
Гүлленер Ұатан даласы ғауаша гүллегенде.
Ақ, қызыл гүл, пушты гул хәм сыя ирең гүллер
Жасыл жапырақ арасы ғауаша гүллегенде.
Уштан салған қызыл гүл еркетай сиңлисидур,
Түптеги ақ гүл апасы, ғауаша гүллегенде.
Апаң турмысқа шығып – гүл фөрекке отырып,
Топланар зүрәт сапасы, ғауаша гүллегенде.
Әмиу, Зерафшан зер шашып келиншектің үстине,
Жер кийер той лифасын ғауаша гүллегенде.
Рақсқа түскен киби гөззал «Бәхәр» ансамбли,
Баслап Мукаррамасы, ғауаша гүллегенде
Ал сен тойлатар түриң жоқ ашығың Аязийге,
Бул сапары хәм шамасы ғауаша гүллегенде.

***

Бир қайрылып бақпадың, – шадланып күле алмадым,
Баста дәураным турып, дәуран сүре алмадым.
Сен жүре алдың менсиз басқалар менен шағлап,
Сенсиз басқалар менен мен шағлап жүре алмадым,
Жети дүркін қыз өтер бир жигиттің тусынан,
Қайсы дүркін ишинде баратқаның биле алмадым.
Ай жақтысында пахтаға суў алсаң қосық айтып.
Сылдырап ақтым салмаңнан, сен бирақ көре алмадың.
Айтып жүрген косығың ким ҳаққында, ким жазған?
Саған арнап жазғанымды билсең де тән алмадың.
Шайырлық сан-сапатына илинсем де елимде,
Ышқы итибарына илинип, яр саналмадым.
Қосықта еркин қәлем тартса да бул Аязий,
Ғәззел бабында лекин мен Еркин болалмадым.

***

Әлхәббиз, бул не деген салтанат – аппақ дүнья,
Жер абад, атыз абад, кеўил абад – аппақ дүнья.
Аппақ-аппақ булытлар аўнап дәрья бойына,
Гүз тигер ақ шатырын, – кәрамат аппақ дүнья,
Жүзер «көк корабльлер» ақ толқынларды иреп,
Аспан ақ, жер бети ақ, ғыр әтирап аппақ дүнья.
Қырман қызыллап, күн сайын артып Ыатан дәўлети,
Сен төккен «полат етектең» бинияд аппақ дүнья.
Азат мийнет, ана топырақ, қуяш хәм суў аўқамы
Хәмириңнен табар адил сиясат, аппақ дүнья,
Ақ жүзиң күнге тотығып, қызыл шаршың желбиреп,
«Харма!» десем еситпейсең азамат «аппақ дүнья».
«Қырманға берекет, гөззал, – Аязийдиң әрманы!
Бастан аяғың тамам муҳаббат – аппақ дүнья.

***

Сонша әзийздур жанға Өзбекстан қырманлары,
Ғәзийне уллы Ыатанға Өзбекстан қырманлары,

Асқар таўлар үстинен күн сүйип ақ сийнесин,
Көринер пүткил жәхәнге Өзбекстан қырманлары.
Зер шанақтағы мысқал жәмленип тонналарға,
Айланды алты миллионға Өзбекстан қырманлары.
Нақыл бар: «ақ алтынды алтын қоллар жаратар»,
Дәўлет, мақтаныш дийқанға Өзбекстан қырманлары.
Тартсаң текстиллерде гезлеме тоқып оннан,
Уласар ай хәм Шолпанға Өзбекстан қырманлары.
Бул пахтакеш халқымның бийик минберидур,
Мийнет мандаты заманға Өзбекстан қырманлары.
Сүйер алтын қолларыңнан ардақлап бул Аязий,
Арзыйди абад дәўранға Өзбекстан қырманлары.

***

Бәхәр хәм сен екеўинди бәрха тәрийп етейин,
(Сөзимди мақтап, өзимди писент етпесең нетейин).
Сәйир етип гөззал Ташкент фонтанлары жанында,
Жүр, жаным, мәрмәр липаслы шәхәрин көрсетейин.
Гүлин ашыпты дейди Наманганның алмасы,
Зер топырақлы Зәрафшан бойларын көрсетейин,
Сырдерьяның бойларында саған айтар сырым бар,
Мырзашөлде қызғын мийнет тойларын көрсетейин,
Байсын таўдың басынан Термезди тамашалап,
Әндижанның куп әжеп жайларын көрсетейин.
Фархад қашауы қазған зер булақ Наўайыдан,
Кенимехтиң қой жайған қырларын көрсетейин.
Сенлик ышқымның бәхәри куўды көклем Аязын,
Гөззал Өзбекстанымның бәхәрин көрсетейин.

***

Қолға ал дуўтарыңды, хәр намадан сөйлесин,
Жәннет бар деген жалғандур, Ферғанадан сөйлесин,
Хорезмнің мен сүйген он еки муқамын шал,
Я Раджәбий, Абдулла мәўланадан сөйлесин.

Келтир Халимаханнның гүлжүзли «Тәнаўбарын»,
Оның ҳаўазынан ийген әрўанадан сөйлесин.
Айымхан «Дем бермесин» Әмиў бүлбиллерине,
Мейли Надира яки Зульфиядан сөйлесин.
Кеўлим питер, сайраса «Самарқанд ушшақлары»,
Даңқлы қурдасың Турсынай дуганадан сөйлесин.
Өзбек пахтасын әлемге алтын етип танытқан,
Пахтакеш дийхан халқымдай мәрданадан сөйлесин.
Сазың тарыңда сөйлесин Аязий әрманлары,
Сендей жәнанды берген заманадан сөйлесин.

***

Жәйхун бойына журт ағып ояқ-буйяқлардан,
Хорезм, Ташаўыздан хәм қарақалпақлардан,
Басланады зүрәәт тойы мийнет, табыс байрамы,
Таслақ тағыда жайнап қырмызы байрақлардан.
Маңлай тер маржанынан ким бәлент қырман үйсе,
Жығын-жығын журт сүйсинип алғыслар узақлардан.
Боз ордалар шайқалып Ашшы көл аймағында,
Сегиз айдаўдан, әне, ат келер қаяқлардан,
Қыйқыўлы көкпар қызып, палўанлар ыңыранып,
Мүйизлерден от шығып, қум ушар туяқлардан.
«Қыз куўыў» басланғанда қаштың ақ боз ат минип,
Куўды торы атлы биреў суўырылып «саяқлардан».
Жетип алып ақ жүзиңнен сүйип қояма деп,
Қарар Аязий диңкеси кетип диз-аяқлардан.

***

Көрдиң бе ол «көрмести» деп, жұлдызға қарайын ба?
Билдиңбе «дым билмести» деп, самалдан сорайын ба?
Шардан айырып қарда куўдым қырғаўылдың изин,
Таппадым сени бирақ аўылда я районда.
«Жуўырған алмас, буйырған алар» деген нақыл бар,
Кетип қалдың ба дедим басқаға қолайыңда.

Қуўандым, көріп бүгін ол «айнайы жәхәннан»
Отырғаныңды мәжилисте Кремль сарайында.
Бир мәхәл шықтың минберге толған айдай толықсып,
Сүйсинип қол шаппатлар отырған журт маңайыңда.
«Ақ алтын патшасы бул Әмиў гөззалы» десип,
Сыбырласқанын еситип мен шыдап турайын ба:
«Билиң, ол Аязийдің мақтанышы» деп бақырдым,
Буннан артық бахыт бар ма, досларым, Ибрайымға!

Март, 1976-жыл.

Автордан: Биз бул сапары Күнишығыс классик поэзиясының баслы лирик дәстури болған гәззелдің жети бәйит (яғный он төрт қатарлық) формасына қәлем сынап, усы қыйын жанрдың қатаң шәртли талаптарын толық сақлаўға тырыстық. «Бәхәр хәм сен» атлы бул дүркимде Күнишығыстың даңқлы гәззел усталарынан Ҳафиз, Лутфий, Наўайы, Фызуўлы, Мәширеп, Нәдира, Фурхат, хәзирги заман өзбек гәззелінің шеберлеринен Сабыр Абдулла хәм Еркин Ыахидовлардың, атақлы шаира Зульфияның хәр бирине бир гәззел арналады. Сондай-ақ, классик гәззеллерди атқарыўшылардан даңқлы көркем өнер шеберлери болған Юнус Раджабий, Халима Насырова, атақлы ойыншы Мукаррама Турғунбаева, қарақалпақ классик қосықларын атқарыўдың устасы Айымхан Шамуратоваларға да базы бир гәззеллерде ишарат етиледі. Түсиниклер: Рахсқа түсиў – сахнада ойнаў, дүгәна – құрдас, «айнайы жәхән» – телевизор демек, (И.Ю.).